

(0)

(1)

Gral

Urednik
Zoran Hamović

Likovna oprema
Dragana Atanasović

DŽON ŠTAJNBEK

*Kratka
vladavina
Pipina Četvrtog*

Preveo sa engleskog
Nikola Radosavljević

Naslov originala
John Steinbeck
THE SHORT REIGN OF PIPPIN IV
Copyright © John Steinbeck, 1957

(2)

1998

CLO

(3)

mojoj sestri Esteri

(4)

(5)

Kuća broj jedan u ulici Marinji u Parizu je velika i pravougaona. Deluje tajanstveno i dostojanstveno. Nalazi se na uglu, gde ulica Marinji preseca ulicu Gabriel. Samo jedan kratak niz zgrada deli je od Jelisejskih polja na čijoj se drugoj strani nalazi Jelisejska palata, sedište predsednika Francuske. Na kuću broj jedan naslanja se prolaz prekriven ravnim krovom, na čijoj se drugoj strani nalazi visoka, uzana zgrada koja je nekada bila konjušnica sa prostorijama za kočijaše. U prizemlju se još uvek nalaze štale, veoma elegantne, sa mermernim jaslama i vodovodom, a iznad njih su tri veoma prijatna sprata. Iako je mala, ova kuća je udobna i u samom je centru Pariza. Sa drugog sprata se, kroz velika staklena vrata, izlazi na krov prolaza koji spaja ove dve kuće.

Govori se da je kuća broj jedan, zajedno sa zgradom za kočijaše, podignuta kao glavno parisko sedište vitezova reda Svetog Jovana, ali sada je u vlasništvu francuske plemićke porodice koja živi u njoj i koja već nekoliko godina izdaje preuređenu kuću za kočijaše, uz upotrebu dvorišta i polovine ravnog krova koji spaja dve zgrade, gospodinu Pipinu Arnulfu Heristalu i njegovoj porodici, koju sačinjavaju njegova žena Mari i ćerka Klotilda. Ubrzo pošto je iznajmio konjušnicu, gospodin Heristal je posetio svoga plemenitog kućevlasnika i zamolio za dozvolu da postavi postolje i okvir za teleskop od osam milimetara na deo ravnog krova na koji je imao pravo pristupa. Ova molba je

prihvaćena i od tada, pošto je gospodin Heristal na vreme izmirivao najamninu, odnosi između dve porodice ograničili su se na uobičajene pozdrave kada bi se slučajno susreli u dvorištu koje je, naravno, od ulice štitila teška ograda od kovanog gvožđa. Heristal i kućevlasnik su imali istog vratara, zlovoljnog provincijalca, koji, ni posle mnogo godina provedenih u Parizu, nije mogao da poveruje da stvarno živi u glavnom gradu. Plemeniti kućevlasnik nije nikada imao pritužbe na hobi gospodina Heristala, jer je ovaj bio vezan za noć i nije izazivao nikakvu buku. Pa ipak, strast prema astronomiji nije ništa manja od bilo koje druge strasti samo zato što je obavijena tišinom.

Heristalovi prihodi bili su veoma dobri za Francuza koji je živeo od svoga poseda. Poticali su sa strmih padina u blizini Oksereja na Loari, okrenutih ka istoku, na kojima je vinova loza ispijala blagodeti ranog jutarnjeg sunca i bila pošteđena popodnevnih, gotovo pogubnih zraka, a ovo je, zajedno sa plodnom zemljom i podrumima sa savršenom temperaturom, stvaralo belo vino koje je imalo ukus mirisnog, prolećnog divljeg cveća, vino koje nije moralo da putuje daleko, jer su njegovi poklonici, poput hodočasnika, dolazili do njega. Ovo imanje, iako malo, verovatno je bilo najbolji deo nekadašnjeg velikog poseda. Osim toga, lozu su uzgajali i negovali zakupci čija se veština graničila gotovo sa magijom i koji su, što je još važnije, redovno plaćali najamninu, i to već generacijama. Daleko od toga da je prihod gospodina Heristala bio veliki, ali bio je redovan i omogućavao mu je da živi udobno u nekadašnjoj konjušnici kuće broj jedan u ulici Marinji; da posećuje pažljivo odabrane pozorišne komade, koncerte i baletske predstave; da bude član uglednog kluba i tri učena društva; da kupuje knjige koje su mu bile potrebne i da radoznalo gleda, kao cenjeni amater, čudesno nebo iznad osmog kvarta Pariza.

Uistinu, da je Pipin Heristal mogao da bira kakvim životom želi da živi, sigurno bi izabrao, uz neke beznačajne promene, život kojim je živeo u februaru hiljadu devet stotina i neke godine. Tada je imao pedeset četiri godine, bio je mršav, lep i dobrog zdravlja, bar koliko je on to znao. Ovim hoću da kažem da je njegovo zdravlje bilo toliko dobro da nije ni bio svestan da ga ima.

Mari je bila dobra žena i dobra domaćica. Znala je gde joj je mesto i nije ni pokušavala da se meša u poslove svoga muža. Bila je stasita i prijatna, tako da je pod nekim drugim okolnostima mogla lako da se zamisli iza šanka nekog veoma dobrog malog restorana. Kao i većina Francuskinja njenog položaja, mrzela je rasipništvo i jeretike koje je doživljavala kao rasipanje dobre, nebeske materije. Divila se svome mužu ni ne pokušavajući da ga razume, a u izvesnoj meri su bili i prijatelji, što se veoma retko sreće u brakovima kod kojih strasna ljubav osvetljava put zdravom razumu. Njena dužnost, kako je ona shvatala, bila je da održava udobno, čisto i štedljivo domaćinstvo svome mužu i kćeri, da na najbolji mogući način uredi svoj život i da otplaćuje duhovni kredit za svoje mesto na nebu. Ovi poslovi joj nisu ostavljali nimalo slobodnog vremena. Njeni izlivi osećanja svodili su se na povremene sukobe sa kuvaricom Roz i stalne ratove koje je vodila sa trgovcem vinima i piljarem koji su bili varalice, svinje, a ponekad i matori magarci. Gospodina najbliža prijateljica, a verovatno i jedina osoba u koju je imala poverenja, bila je sestra Hijacinta, o kojoj će se nešto više govoriti malo kasnije.

Iako je gospodin Heristal bio Francuz iz Francuske, predstavljao je oličenje pozitivnog Francuza. Na primer, nije verovao da je greh ne znati francuski, niti je smatrao neprirodnim da Francuz nauči neki drugi jezik. On je znao nemački, italijanski i engleski. S interesovanjem jednog naučnika pratio je napredni džez, a

voleo je i karikature u novinama. Divio se Englezima zbog njihove upornosti i strasne ljubavi prema ružama, konjima i neobičnom ponašanju.

Englez je kao bomba , govorio je, ali bomba sa skrivenim upaljačem. Jednom prilikom je primetio:

Gotovo svako uopštavanje koje se odnosi na Engleze u jednom trenutku pokaže se netačnim. Nakon ovoga je nastavio: Koliko se samo razlikuju od Amerikanaca!

Poznao je i voleo Kola Portera, Ludviga Bemelmana, a od pre nekoliko godina gotovo i sve članove Harmonikal Raskalsa. Jednom se rukovao sa Lujem Armstrongom i obratio mu se sa: Dragi gospodine Astrom. Na to je majstor odgovorio: Zar ne znate ni kako se zovem?

Heristalovo domaćinstvo je bilo puno svega, ali se u njemu nije rasipalo, svi troškovi su pažljivo bili prilagođeni porodičnom prihodu koji je bio dovoljan za prijatan ali umeren život, kojim su, kao dobri Francuzi, Pipin i njegova gospođa voleli da žive. Jedini luksuz gospodina Heristala bili su astronomski instrumenti. Njegov teleskop, čija je jačina bila mnogo veća od one potrebne amateru, imao je dodatnu opremu dovoljne težine i stabilnosti da se suprotstavi nepoželjnim oscilacijama, kao i mehanizam koji je mogao da uravnoteži uticaj okretanja Zemlje. Neki od Pipinovih snimaka neba bili su objavljeni u časopisima, i to sa razlogom, jer je on bio zaslužan za otkriće komete iz hiljadu devet stotina pedeset prve, koju su nazvali Jelisejskom kometom. Neki drugi amater, Japanac iz Kalifornije, po imenu Valter Haši, u isto vreme objavio je izveštaj o tome i podelio sa njim priznanje za ovo otkriće. Haši i Heristal se još uvek redovno dopisuju i upoređuju svoje fotografije i zaključke.

Pipin je redovno čitao četiri dnevna lista, kao bilo koji drugi dobar i oprezan građanin. Nije se zanimao za politiku osim utoliko što nije verovao nijednoj vladi, posebno onoj koja bi trenutno držala vlast, ali, mo-

glo bi da se kaže da je ovo osobina svih Francuza a ne samo nekog pojedinca.

Porodica Heristal je bila blagoslovena samo jednim detetom, Klotildom, devojkom koja je tada imala dvadeset godina i bila snažna, naprasita, lepa i punačka. Njen život je bio zanimljiv. Još kao mala opirala se svemu što su joj govorili. U četrnaestoj godini Klotilda je odlučila da postane lekar; u petnaestoj je napisala roman Oproštaj od života , koji se prodavao širom sveta, tako da je na kraju po njemu snimljen film. Kao posledica ovog književnog i filmskog uspeha, proputovala je Ameriku i vratila se u Francusku obučena u farmerke, ravne cipele i mušku košulju, po modi koju su u to vreme prihvatili milioni odvažnih i koji su, narednih nekoliko godina, bili poznati pod imenom *blu-džins mladež*. Očaj njihovih roditelja bio je neopisiv. Govorilo se da su *blu-džins mladež*, ako ništa drugo, bar osećajni od egzistencijalista, mada je njihovo bacakanje, dok su se ozbiljnog izraza lica vrteli uz preglasnu muziku, nateralo mnoge francuske očeve da se uhvate za glavu.

Iz umetnosti Klotilda je ušla pravo u politiku. Sa šesnaest i po godina prišla je komunistima i postavila rekord svih vremena time što je šezdeset dva sata agitovala u Citroenovoj fabrici. Tokom ovog drugovanja sa nižom klasom Klotilda je upoznala oca Mešana¹, sićušnog pastora, koji je na nju ostavio tako snažan utisak da je ozbiljno počela da razmišlja o odlasku u manastir časnih sestara koje su se zavetovale na ćutanje, crni hleb i brigu o siromašnima. Sveta Ana, njihova zaštitnica, osnovala je ovaj red.

Četrnaestog februara jedna pojava na nebu ostavila je oštre tragove na Heristalovom domaćinstvu. Po

¹ mechant zao, rdav (prim. prev.)

danu, neočekivano i bez ikakve najave, pojavila se kiša meteora. Pipin je pomamno snimao nebo, stavljajući u aparat filmove, jedan za drugim, ali i pre nego što je ušao u mračnu komoru, smeštenu u jednom delu podruma za vino nekadašnje konjušnice, znao je da njegov aparat nije mogao da snimi plamene projekte u letu. Razvijeni filmovi su potvrdili njegova strahovanja. Tiho proklinjući, otišao je do velike prodavnice fotografske opreme, razgovarao s upravnikom i telefonirao nekim od svojih učenih prijatelja. Tada se bezvoljno dovukao do kuće broj jedan u ulici de Marinji. Bio je toliko obuzet svojim mislima da nije ni primetio da ulaz u Jelisejsku palatu vrvi od gardista sa sjajnim oklopima za grudi, na čijim su glavama bili šlemovi ukrašeni crvenim perjem.

Kada se Pipin popeo uz stepenice, gospođa je upravo završavala raspravu sa kuvaricom. Izašla je iz kuhinje, pobjedničkog držanja, ali pomalo crvena u licu. Dok je koračala niz hodnik, pratilo ju je zlovoljno mrmljanje pobeđene Roz.

U salonu je rekla svome mužu: Zatvorila je prozore iako je u kuhinji stajao sir, čitav jedan kilogram sira nije mogao da diše kako treba celu noć zbog zatvorenih prozora. I da li znate šta mi je rekla? Kazala je da joj je bilo hladno. Važna joj je samo njena udobnost, a sir može i da se pokvari. Čovek više ne može da ima poverenje u posluhu.

Čovek ne može ni da pretpostavi kada će da se nađe u teškom položaju, odgovorio je gospodin.

Naravno da sam u teškom položaju kada u kući imam jedno takvo smeće koje sebe naziva kuvaricom.

Gospođo, kiša meteora se nastavlja. To su mi potvrdili moji prijatelji. Moram da nabavim novu kameru.

Izdavanje novca je neopozivo bilo u gospodinoj nadležnosti. Ništa nije odgovorila, ali je gospodin osetio opasnost kada je video njene sužene oči i ruke koje su se lagano podigle i zaustavile na njenim usnama.

Primoran sam da od Vas tražim novac. Ne možete da me osuđujete zbog toga. Čak bi moglo da se kaže da potreba za novom kamerom dolazi sa samog neba, rekao je bojažljivo.

Gospodine, kolika je cena te kamere? upitala je gospođa glasom hladnim poput čelika.

Suma koju je pomenuo potresla je gospođinu krupnu priliku kao da je u njenoj unutrašnjosti došlo do neke eksplozije. Ali, gotovo istog trenutka je uspela, gvozdenom samodisciplinom, da ovlada sobom i da krene u napad.

Prošlog meseca, gospodine, bilo Vam je neophodno novo... , ne mogu da se setim imena te stvari. Izdaci za filmove su već toliki da će da nas upropaste. Smem li da Vas podsetim, gospodine, na pismo koje je nedavno stiglo iz Oksereja kojim smo obavešteni da su potrebne nove bačve i da moramo da snosimo polovinu troškova za njihovu nabavku?

Gospođo, uzviknuo je, nije moja greška što se pojavila kiša meteora.

Ni ja nisam kriva što su u Oksereju burad istrulila.

Gospođo, ja nemam izbora.

Činilo se da je počela da raste, postala je velika kao kuća, smrknula se kao da će iz nje da provali prava oluja.

Gospodin je gospodar u ovoj kući, rekla je. Ako gospodin želi da zbog meteora njegova porodica bankrotira, ko sam ja da se zbog toga žalim? Jedino ću morati da se izvinim Rozi. Kilogram sira koji nije mogao normalno da diše smešna je sitnica u poređenju sa mrljama svetlosti na filmu. Da li meteori mogu da se jedu, gospodine? Da li čovek može da se obuče u njih da bi se zaštitio od noćne vlage? Da li od tih dragocennih meteora mogu da se naprave bačve za vino? Gospodine, prepustiću Vama da donesete odluku. Izašla je iz sobe, tiho i ukočeno.

Bes se borio sa strahom u Pipinu Heristalu. Kroz dvostruka staklena vrata mogao je da vidi svoj teleskop prekriven nepromočivim platnom. I, bes je pobedio. Odlučno je sišao niz stepenice, natukao šešir na glavu, uzeo štap sa čiviluka i Klotildinu torbu za akta sa stola. Dostojanstveno je prešao preko dvorišta i sačekao da mu vratar otvori gvozdenu kapiju. U trenutku slabosti, okrenuo se i ugledao gospođu koja ga je posmatrala sa kuhinjskog prozora. Roz je stajala pored nje, mršteći se.

Idem da posetim ujka Šarla , rekao je Pipin Heristal i tresnuo gvozdenom kapijom iza sebe.

Šarl Martel je u ulici Sen imao malu ali uspešnu galeriju, koja je u isto vreme bila i trgovina antikvitetima. Bilo je to mračno ali prijatno mesto sa slikama koje su namerno bile slabo osvetljene da bi privukle pažnju. Prodavao je slike za koje nije mogao sa sigurnošću da tvrdi da predstavljaju rane Renoarove radove, kao i predmete od kristala, pozlate i porcelana za koje je mogao da garantuje da potiču od velikih i starih francuskih porodica.

U zadnjem delu galerije, crvena zavesa je sakrivala jedan od najudobnijih i najdiskretnijih momačkih stanova u Parizu. Bilo je pravo zadovoljstvo da se sedi u foteljama obloženim mekim jastucima ispunjenim perjem. Njegov krevet od pozlaćenog drveta predstavljao je vrhunac umetnosti Napoleonovog vremena; imao je visoko, rezbareno uzglavlje i podnožje, nalik na pramac i krmu vikinškog broda. Tokom dana pokrivač i jastuci napravljeni od mekih i bledih prekrivača za oltar pretvarali su ovu spavaću sobu u prijatan kutak, privlačan i kao stvoren za istančani greh. Lampe sa zelenim senilima su tek toliko osvetljavale sobu da istaknu lepotu predmeta i prikriju neke nedostatke. Sudopera i gasna ringla bile su sakrivene kineskim paravanom,

patiniranim od starosti, tako da je sada imao boju crnog bisera i starog zlata. Police su bile pune knjiga u kožnim i pozlaćenim povezima, privlačile su pogled, ali nisu mamile da budu uzete u ruke.

Šarl je bio svetski čovek, blag ali nepokolebljiv. Besprekorno se držao i oblačio. Sada je bio u kasnim šezdesetim godinama, ali su ga još uvek privlačile dame. Njegovo ponašanje je od svake žene moglo da načini damu, osim ako ona nije želela suprotno. Čak i sada, kada su njegove želje bile mnogo više usmerene na odmor nego na udvaranje, bio je na tako dobrom glasu da su izabrane mlade dame osećale prijatno uzbudjenje kada bi ih on pozvao na aperitiv iza crvene zaveses. I nikada nisu bile razočarane. Mala vrata su vodila u usku ulicu iza radnje; ova sitnica je ulivala osećaj sigurnosti damama koje su ga posećivale.

Kada bi nasledniku starog imena i dvorca punog šišmiša bio potreban odmor na obali mora ili nova postava na kaputu sa krznenom kragnom, tada bi galerija ujaka Šarla bila najpogodnije mesto na koje je mogao da odnese kristalni luster iz balske dvorane ili sto za kartanje s intarzijama koji je nekada pripadao kraljevoj ljubavnici. Probrani krug kupaca otkrio je da Šarl Martel, ako ga dobro pritisnu, može da pronade i prave retkosti. Vili Čitling, filmski producent, opremio je jednu sobu svoje seoske kuće u Palm Springsu nameštajem, drvenim zidnim oblogama i oltarom iz trinaestog veka koji su nekada krasili kapelu dvorca Vjejkilot². Šarl je, takođe, davao novac na zajam uz razumne kamate. Za njega se govorilo da je zadužio devet od dvanaest perova Francuske.

Šarl Martel je bio ujak i veliki prijatelj Pipina Arnulfa Heristala. Jednom je čak napustio oblast umetnosti i antikviteta da bi pronašao neke ploče Biksa Bej-

² stare gaćice, (prim. prev.)

derbeka za Pipinovu, gotovo savršenu, kolekciju. Takođe je bio savetnik svoga nećaka u duhovnim i zemaljskim stvarima.

Dok je gospodin Heristal besno ulazio u galeriju u ulici Sen, Šarl je primetio da je došao taksijem. To je značilo da je u pitanju nešto veoma ozbiljno.

Pokretom ruke pokazao je svome nećaku da ga sačeka iza crvene zavese i vrlo brzo okončao prodaju kutije za šminku iz perioda Luja Petnaestog jednoj starijoj dami, koja je proputovala svet; za nju, ova kutija nije imala nikakvu upotrebnu vrednost. Prekinuo je pregovore tako što je iznenada povisio cenu umesto da je smanji. To je ubedilo damu da treba da je kupi odmah ili je uopšte neće ni dobiti. Šarl joj se naklonio i ispratio je iz galerije, zatim je zaključao vrata i okačio o njih pohabani komad kartona na kome je stajalo zatvoreno zbog renoviranja. Tada je i on prošao iza crvene zavese i pozdravio svoga nećaka, koji je razdraženo šetao od jednog do drugog zida sobe.

Nešto te muči, dete moje, rekao je. Sedi u fotelju, doneću ti čašu konjaka da se smiriš.

Besan sam, kazao je Pipin, ali je ipak seo i prihvatio konjak.

Problemi sa Mari? kazao je ujka Šarl. Ili, možda, sa Klotildom?

Sa Mari.

U pitanju je novac?

Da, novac, rekao je Pipin.

Kolika je svota?

Nisam došao da tražim pozajmicu.

Znači, potrebno ti je da se nekome izjadaš?

Upravo tako, da se izjadam.

To je pametno. Biće ti mnogo lakše. Vратиćeš se kući bolje raspoložen, jednom rečju, kao mnogo bolji muž. Da li želiš da mi kažeš nešto određenije šta se desilo između tebe i Mari?

Nije moglo da se predvidi da će kiša meteora da

uđe u Zemljinu atmosferu. Nema odgovarajuću kameru i..., pa, potrebna mi je nova kamera, provalilo je iz Pipina.

Sigurno je skupa, a Mari misli da ti tako nešto nije neophodno.

Sasvim ti je jasno u kakvom sam položaju. Na licu joj je onaj prokleti, uvređeni izraz, kao da sam je nečim povredio. Smišlja kako da mi se osveti.

Da li si kupio kameru?

Još uvek nisam.

Ali si odlučio da je uzmeš.

Pokušaj da me razumeš, ujače. Krajnje je neuobičajeno da se u ovo doba pojavi kiša meteora. Ko zna šta se dešava tamo gore? Nemoj da zaboraviš da sam ja prvi primetio Jelisejsku kometu. Za to sam dobio priznanje Akademije. Šapuće se da ću možda da budem izabran za člana u ne tako dalekoj budućnosti.

Čestitam, dete moje. To je velika počast! Iako ne posmatram nebo sa takvom strašću, poštujem svaku strast, bez obzira na šta je usmerena. A sada, da rešimo problem, dragi moj nećače. Zamislićeš da sam ja Mari, a ti ćeš da budeš ti. Krenimo od nesporne činjenice da vaš prihod potiče od tvog poseda, a ne od nečega što je ona donela u miraz.

Upravo tako.

Ta zemlja pripada tvojoj porodici još od prastarih vremena.

Još od kada su je Franci osvojili u napadu sa mora.

Da li je tačno da su tvoji vinogradi samo ostatak poseda koji je nekada bio veliki kao neko kraljevstvo?

Kao čitavo carstvo.

Potićeš od tako stare i plemenite porodice da ne želiš da podsećaš ovo skorojevičko plemstvo na svoje poreklo upotrebom titula koje ti pripadaju.

Sasvim si u pravu, ujače Šarl. Jedino što želim je nova kamera.

Eto, kazao je ujka Šarl, sada se osećaš bolje, zar ne?

Da, lakše mi je.

Dopusti mi da ti pozajmim novac za kameru, dete moje. Vратиćeš mi ga u malim ratama. Mari neće oklevati da ti više puta da manje svote, nju plaše i zbuňuju samo veliki izdaci.

Nisam došao da bi mi ti pozajmio novac.

Znam da nisi. Sam sâm ti ga ponudio. Kupиćeš tu kameru. Kazaćeš Mari da si odlučio da je ne kupuješ. Ona sigurno neće moći da primeti razliku između novog i starog aparata.

Naravno da neće. Ali, time ću da izgubim položaj koji imam u kući.

Sasvim suprotno, dete moje. Učinićeš da se oseća krivom. Počće da te nagovara da kupuješ sitnice. Na taj način ćeš da mi vratiš pozajmljeni novac.

Čudi me da se nikada nisi oženio.

Više volim da posmatram sreću drugih ljudi. Dakle, na koliku sumu da ispišem ček?

Kada je gospodin Heristal zalupio gvozdenu kapiju i besno krenuo prema taksi stanici u ulici Gabrijel, gospođa je bila uzbuđena i nesigurna, iako je, stalozhenog i ozbiljnog izraza na licu, likovala zbog ostvarene pobeđe. U takvim prilikama je bilo uobičajeno da poseti svoju staru prijateljicu, sestru Hijacintu, u njenom manastiru, dugačkoj, niskoj, urednoj zgradi u blizini Port d Vensen, iz koje se videla Vensenska šuma. Gospođa je presvukla haljinu, uzela svoju tašnu i crnu torbu za stvari koje će usput da kupi i ušla u metro.

Sestra Hijacinta je bila njena prijateljica još iz detinjstva. Išle su u istu školu. Kao devojčica, Suzan Lesko je bila lepa, imala je prijatan glas koji je bio kao stvoren za pevanje, a priroda ju je obdarila i smislom za igru, tako da se uvek isticala na školskim priredbama i predstavama. Bilo je neizbežno da se Suzan izdigne od Šumskog duha, preko Vilinske kraljice i Pjerete,

do glavne uloge u *Služavki Žani*, koju je sa velikim uspehom igrala naredne tri godine, na veliko zadovoljstvo autorke ovoga komada, nastojnice manastira u kojem je bila njihova škola. Mari, koja nije umela ni da peva ni da igra, bila je daleko od toga da bude ljubomorna. Divila se svojoj nadarenoj prijateljici i osećala je da na neki način učestvuje u njenim uspesima.

Da su se događaji odvijali uobičajenim redosledom, Suzan bi se udala, a njena nadarenost i skladna pojava bile bi zaboravljene. Umesto toga, otkriće jedne davne zloupotrebe Lionskog kreditnog zavoda i samoubistvo njenog oca koji je bio na visokom položaju u ovom zavodu, ostavili su Suzan sa bolesnom majkom i patuljastim bratom koji je tek pošao u školu; morala je da se probija kroz život sasvim sama. Iako su joj često govorili da bi trebalo da se opredeli za pozornicu, tek sada su ove reči dobile neki smisao, kako za nju tako, možda još i više, za njenu majku.

U Komedi fransez nije bilo potrebe za novom glumicom, ali su zapisali njeno ime i, dok je čekela na audiciju, zaposlila se u Foli Beržeru, gde su njen glas, njena učtivost i visoki, savršeni stas odmah bili primećeni i iskorišćeni. Stalna bolešljivost njene majke i dugotrajno školovanje mlađeg brata, koje je bilo prekinuto njegovom smrću na motoru u jednoj saobraćajnoj nesreći, učinili su materijalno neopravdanim da Suzan zameni svoj stalni i dobro plaćeni posao za nesigurnost visoke umetnosti.

Mnogo godina je krasila pozornicu Foli Beržera, ne samo lepom, obnaženom figurom već i svojom pesmom, igrom i replikama. Posle dvadeset godina teškog i mučnog bolovanja, njena majka je umrla a da ništa nije nagovestilo njen kraj. Do tada je Suzan već uveliko bila i balerina, a ne samo glumica.

Već dugo se osećala veoma umornom. Njene grudi su ostale čvrste i oble, ali je dobila ravne tabane. Vodila je prilično miran i čedan život, uostalom kao i veći-

na Francuskinja. I stvarno, mladi Amerikanci, koji su prilično loše obavješteni, osete se razočaranim kada otkriju da su Francuzi moralni ljudi; u stvari, moralni su ako se sudi po američkim merilima.

Suzan je želela da odmori svoje premorene noge. Napustila je svet koji je poznavala možda i suviše dobro i, pošto je neko vreme provela kao iskušeničica, postala je kaluđerica pod imenom sestra Hijacinta, u redu koji je bio posvećen razmišljanjima, a to je zahtevalo da se prilično mnogo sedi.

Kao kaluđerica, sestra Hijacinta je zračila takvim mirom i samilošću da je postala ponos svoga reda. Njeno znanje i njena prošlost učinili su je obzirnom i voljnom da pomogne mlađim sestrama koje bi se našle u nevolji.

Tokom svih ovih godina i svoja dva različita života održavala je vezu sa svojom starom školskom drugaricom Mari. Između poseta su jedna drugoj slale opširna, a ponekad i isprazna pisma, u kojima su razmenjivale svoje probleme i recepte. Mari se i dalje divila svojoj nadarenoj, a sada i svetoj, prijateljici. Bilo je sasvim prirodno što joj se obratila kada se našla u nevolji zbog kamere.

Sedeći u urednoj i udobnoj maloj sobi za posete manastira u blizini Port d Vensen, Mari je rekla: Ne znam šta da radim. U većini stvari moj gospodin je smotren kako se samo može poželeti, ali kada su u pitanju te njegove nesrećne zvezde, rasipa novac kao da je obična voda.

Sestra Hijacinta joj se nasmešila. Zašto ga jednostavno ne istučješ? upitala je veselo.

Molim? Oh, ti se šališ. Ali, veruj mi da je ovo veoma ozbiljno. Potrebne su nam bačve za Okserej.

Da li imaš dovoljno da jedeš, Mari? Da li je plaćena stanarina? Da li su vam ukinuli struju?

Ali u pitanju su principi i presedani, kazala je Mari, pomalo kruto.

Draga prijateljice, rekla je kaluđerica, da li si došla po savet ili ti je potrebno da se nekome izjadaš?

Zašto? Naravno da sam došla po savet. Ja se nikada ne jadam.

Da, znam to, kazala je sestra Hijacinta i tiho nastavila: Mnogi su dolazili po savet, ali ga je samo nekolicina stvarno želela, a niko nije postupio po njemu. Ipak ću da te posavetujem.

To i očekujem od tebe, rekla je Mari uzdržano.

Zbog posla kojim sam se bavila, Mari, dolazila sam u dodir sa mnogim muškarcima. Mislim da mogu da donosim neke uopštene sudove o njima. Pre svega, oni su kao deca, a ponekad, kao razmažena deca.

Tu se slažem sa tobom.

Oni koji stvarno odrastu, Mari, ne valjaju ni za šta jer muškarci mogu da budu ili deca ili starci; između ove dve krajnosti nema ničega. Ali, ponekad postoji nešto veličanstveno u njihovoj dečačkoj nerazumnosti i neodgovornosti. Nemoj ni da pomisliš da ne znam da je većina žena pametnija od njih, ali žene uvek odrastu, suoče se sa stvarnošću i veoma retko postanu velike. Jedna od samo nekoliko stvari koje mi nedostaju u ovom novom životu je muško ludiranje. Ako ništa drugo, bila bi to prijatna ravnoteža onome čime sam okružena, rekla je sestra Hijacinta.

Otkrio je kometu, kazala je Mari. Akademija mu je dodelila priznanje zbog toga. Ali, ova stvar sa novom kamerom, bojim se da je to i suviše.

Ponovo te pitam: da li stvarno želiš moj savet?

Naravno.

U tom slučaju, kaži mu da kupi novu kameru, zahtevaj to od njega.

Ali, ja sam mu već rekla šta mislim o tome. Ako bih sada promenila mišljenje, prestao bi da me poštuje.

Naprotiv, rekla je sestra Hijacinta, ako ga posavetuješ da se upusti u taj trošak, ili mu čak predložiš nešto još skuplje, on će, sa svoje strane, da odustane od

tolikog izdatka. Tada će morati da sagleda stvarnost umesto da ti se jednostavno suprotstavlja. Muškarci su veoma neobična bića.

Donela sam ti maramice , kazala je Mari.

Oh, kako su lepe! Mari, imaš čarobne ruke. Pitam se kako uopšte možeš da vežeš toliko sitno.

Oduvek sam imala dobar vid , rekla je Mari.

Kada se gospođa vratila u kuću broj jedan u ulici Marinji primetila je da su otvorena dvostruka vrata koja iz salona vode na ravan krov. Njen muž je nešto radio oko teleskopa.

Razmislila sam o svemu , kazala je. Ipak bi trebalo da kupite kameru.

Molim? rekao je.

Znate, to bi možda pomoglo da budete izabrani za člana Akademije.

Veoma ste ljubazni , odgovorio je njen muž. Ali, i ja sam razmišljao. Postoje stvari koje su mnogo važnije od kamere. Ne, snaći ću se s onim što imam.

Preklinjem Vas.

Ne , kazao je.

Naređujem Vam!

Draga moja, nemojte da brkate ko je glava porodice. Nećemo da se ugledamo na Amerikance koji dozvoljavaju kokoškama da se raskokodaču.

Oprostite mi , rekla je.

Nije to ništa, gospođo. A sada, moram da se pripremim za noć. Kiša meteora se nastavlja, draga moja. Zvezde ne interesuju naši problemi.

Nešto metalno je tresnulo na spratu iznad njih. Gospodin Heristal je pogledao naviše, bilo mu je jasno šta se dešava. Nisam znao da je Klotilda u kući.

Taj bakarni stočić iz hodnika , kazala je gospođa, stalno joj je na putu. Moraću da ga sklonim na neko drugo mesto.

Molim Vas, Mari, nemojte da joj dozvolite da izađe na terasu. I moj teleskop bi mogao da joj se nađe na putu.

Klotilda je lagano sišla niz stepenice. Njena haljina je bila pomalo tesna za tako punačke oblike. Mala životinja neprijatnog izgleda je divljački grizla svoj rep, dok je mlitavo visila preko njenog ramena.

Da li izlaziš negde, draga? upitala je gospođa.

Oh da, mama. Imam probno snimanje.

Zar opet?

Pa, moram da radim onako kako režiser kaže , rekla je Klotilda.

Gospodin je zaštitnički stao ispred svog teleskopa jer je njegova ćerka prošla kroz dvostruka staklena vrata, neznatno posrnuvši preko praga.

Ako imaš režisera, da li to znači da si postala glumica?

Snima se film po romanu *Princeza iz Ragamafina*. Reč je o jednoj napuštenoj devojčici koja...

Koja na kraju otkrije da je princeza. To je američki roman.

Jesi li ga čitao?

Ne, draga, ali kao da jesam.

Kako onda znaš da je američki?

Prvo, po tome što se Amerikanci previše zanimaju za princeze, i drugo, zato što ih priča o Pepeljugi uvek potrese.

Pepeljugi?

Trebalo bi da je pročitaš, draga , rekao je.

Gregori Pek glumi princa.

Pa naravno, ko bi drugi? kazao je gospodin. Da je u pitanju francuski roman, princeza bi otkrila da ... Pazi draga, nemoj da prilaziš teleskopu, molim te. Po-desio sam ga da večeras posmatram meteore.

Kada je njihova ćerka sišla niz stepenice i kada su se ulazna vrata zalupila za njom, gospođa je kazala:

Više bih volela da je nastavila da piše romane. Tada bi češće bila u kući. Na neki način biće mi drago kada pronađe nekog finog dečka iz dobre porodice.

Prvo mora da bude princeza , rekao je njen muž. Svako mora da prođe kroz to.

Ne bi trebalo da joj se podsmevate.

Ne podsmevam joj se. I sam mogu da se setim takvih maštanja. Delovala su tako stvarno.

Vi ste tako dobrodušni, gospodine.

Neobično sam uzbuđen i zadovoljan, Mari. Cele nedelje će me zabavljati , veselo je podigao prst prema nebu, moji prijatelji.

I bićete budni po celu noć, a spavaćete danju.

Oh, naravno , kazao je gospodin Heristal.

Događaje u Francuskoj iz hiljadu devet stotina i neke godine treba proučiti ne zato što su bili bez premca, već što su bili neizbežni. Iako se istorija ne bavi proročanstvima, bilo bi dobro da jedna studija naznači obrise svega onoga što je, s istom verovatnoćom, moglo da se dogodi.

Nije nikakva novost da u Francuskoj padne vlada zato što joj je izglasano nepoverenje. Ono što se u drugim zemljama naziva nestabilnošću , u Francuskoj predstavlja neku vrstu stabilnosti. Lord Koten je jednom prilikom rekao da je u Francuskoj anarhija postala uobičajena do te mere da se graniči sa reakcionarnošću, a na nekom drugom mestu je izjavio da je stabilnost za Francuze nepodnošljiva poput tiranije. Na žalost, suviše malo ljudi je u stanju da razume lorda Kotena.

Milioni borbenih i ostrašćenih reči je napisano o nedavnoj krizi u Francuskoj posle koje je nastupila još jedna kriza. Preostalo je još samo to da smireni i pažljivi istoričari pronađu uzroke ovih događaja.

Smatra se da je gospodin Rumorg³ unapred znao kakvi će da budu rezultati, kada mu je dvanaestog fe-

³ rumeur glasina, rumor
morgue nadutost, oholost, mrtvačnica (prim. prev.)

bruara hiljadu devet stotina i neke godine konačno bilo omogućeno da zatraži izjašnjavanje, putem glasanja, o pitanju Monaka. I stvarno, mnogi ljudi oko njega videli su da je sa radošću primio krah svog premijerskog mandata. Gospodin Rumorg, uz titulu lidera proto-komunističke partije, koja je po tradiciji dva stepena udesno od centra, ima i veliki ugled u oblasti psihobotanike. Da bi uopšte mogao da prihvati mesto premijera, morao je, nevoljno, neko vreme da napusti eksperimente kojima je pokušavao da utvrdi da li biljke osećaju bol, a koje je vršio, već mnogo godina, u svom rasadniku u Žuan le Pinu. Samo mali broj ljudi izvan ove oblasti zna za njegovu knjižicu Sklonost ka histeriji i njeni simptomi kod deteline , a koja je štampana prema govoru kojim se obratio Akademiji za hortikulturu. Ova akademska pobeda koju je izvojevao nad svojim protivnicima, od kojih su neki odlazili u takvu krajnost da su ga optuživali da je mnogo ljudi od svoje deteline, učinila ga je još odlučnijim u želji da preuzme vodeću ulogu, na samo u svojoj partiji već i u čitavoj Francuskoj. Dnevni list Do mira preko rata , iako je bio u opoziciji prema proto-komunistima, najverovatnije je sasvim tačno citirao reči gospodina Rumorga koji je jednom prilikom rekao da je mnogo lakše da se izade na kraj sa detelinom, uz sve njene nedostatke, nego s izabranim predstavnicima francuskog naroda.

Razlog zbog kojeg je pala vlada gospodina Rumorga, iako zanimljiv, nije imao nacionalni značaj. Široko je rasprostranjeno uverenje da bi sigurno iskrsla neka druga teškoća da se nije postavilo pitanje Monaka. Sam gospodin Rumorg časno se izvukao iz ovoga, tako da je sasvim mirno mogao da radi na svojoj novoj knjizi O naslednoj šizofreniji kod povrća .

U svakom slučaju, Francuska se našla bez vlade. Pamtiće se da hrišćanski ateisti, kada ih je predsednik

Sone⁴ pozvao da formiraju vladu, nisu mogli čak ni među sobom da se slože o tom pitanju. Na sličan način, ni socijalisti nisu mogli da mu pomognu u ovom poslu. Hrišćanski komunisti koji su imali podršku Saveza poreskih neobveznika nisu ni pokušali da formiraju vladu. Tek tada je gospodin Sone sazvao istorijski sastanak lidera svih partija u Jelisejskoj palati.

Trebalo bi nabrojati partije koje su u to vreme postojale, jer su neke od njih u međuvremenu nestale i zamenjene drugima. Redosled kojim ćemo ih ovde navesti nema nikakve veze s uticajem koji su imale, već samo sa njihovim položajem u odnosu na centar. Na predsednikov poziv su se odazvali i okupili u Jelisejskoj palati:

konzervativni radikali,
radikalni konzervativci,
rojalisti,
desni centristi,
levi centristi,
hrišćanski ateisti,
hrišćanski hrišćani,
hrišćanski komunisti,
proto-komunisti,
novi komunisti,
socijalisti i
komunisti.

Komunisti su bili podeljeni na frakcije, i to na:
staljiniste,
trockiste,
hruščoviste i
bulganjiniste.

Tri dana je besneo rat među njima. Lideri su spavali na sofama presvučenim brokatom u velikoj balskoj dvorani, a živeli su na hlebu, siru i alžirskom vinu ko-

⁴ sonnet sonet (prim. prev.)

je je obezbedio gospodin predsednik. Izgledalo je kao da se nalaze na pozornici po kojoj se svi užurbano kreću praveći metež. Nisu samo zidovi balske dvorane u Jelisejskoj palati bili obloženi ogledalima; bilo ih je i na plafonu, a to je stvaralo utisak da umesto četrdeset dva partijska lidera postoji doslovno hiljade njih. Svaka podignuta pesnica se pretvarala u pedeset pesnica, a mnoštvo zvukova se, poput eha, odbijalo o tvrdu površinu ogledala.

Gospodin Rumorg, oboreni premijer i vođa proto-komunista, napustio je ovaj skup i vratio se u Žuan le Pin, pošto je primio telegram od gospođe Rumorg kojim ga je obavestavala da se njihova kineska krmača Anksioza oprasila.

Posle sedam dana, konferencija nije ništa postigla. Predsednik Sone je stavio kupatilo Jelisejske palate na raspolaganje delegatima, ali je u isto vreme odbio da bude odgovoran za njihovo rublje.

Zapali su u ćorsokak, a po pariskoj štampi su mogli da ocene koliko je situacija postala ozbiljna. Satirični nedeljnik *Aligator* je predložio da se ovakvo stanje zadrži za stalno. Do nacionalne krize nije došlo zato što su lideri svih partija bili daleko od javnog života.

Velike istorijske odluke često nastaju kao posledica malih, čak i beznačajnih uzroka. Kada su zašli u drugu nedelju konferencije, lideri svih uticajnih političkih partija su otkrili da su potpuno ostali bez glasa, koji je od bučnog prvo postao hrapav, a ubrzo zatim i potpuno promukao.

U tom trenutku je složna grupa lidera Rojalističke partije preuzela govornicu. Pošto nije bilo nikakve nade da budu uključeni u ma koju novu vladu, uzdržavali su se od govora, tako da su sada njihovi glasovi bili u sasvim dobrom stanju. Posle zbrke koja je vladala prvih osam dana sastanka, smireno držanje rojalista devalo je poput eksplozije.

Grof od Terafranka⁵ je krenuo prema govornici i stao za nju, iako se gospodin Trifle, radikalni konzervativac, raspaljeno, ali šapatom, obraćao skupu.

Gospodin grof je snažnim i razgovetnim glasom objavio da su rojalisti ujedinili snage. Rekao je da se čak i on, uprkos bezgraničnoj odanosti Merovinzima od kojih i potiče njegova titula, složio da pride Burbonima, i to ne zbog nedostatka poštovanja i ljubavi prema ovoj drevnoj lozi, već jednostavno zato što ne postoji nijedan princ koji bi bio njihov direktni potomak. Zbog toga bi želeo da pozove za govornicu vojvodu od Truafrona⁶, čiji predlog ima podršku ne samo svih ostalih rojalističkih partija već i celog plemstva i francuske inteligencije.

Vojvoda od Truafrona, koji se u uobičajenim prilikama klonio nastupanja u javnosti zbog zečije usne koja je već generacijama bila glavno obeležje njegove porodice, stao je za govornicu i uspeo da ga svi ne samo čuju već i razumeju.

Rekao je da se Francuska našla na raskršću. Pod otrcanom zastavom prljavih, pohlepkih i glupih, Francuska se pretvorila, od slavne predvodnice čitavog sveta, u tužnu, svađama rastrzanu, trećerazrednu silu, u plašljivu provinciju koja bezuspešno pokušava da liže čizme, ili bolje reći stopala, Engleskoj i Sjedinjenim Državama, sa jedne, i svojim narodnim predstavnicima, sa druge strane.

Gospodin vojvoda je bio toliko iznenađen što je uspeo da izgovori sve ovo, da je jednostavno seo. Morali su da ga opomenu da nije rekao ono što je najvažnije. Posle ovog podsećanja, dostojanstveno je ustao. Predložio je, čak je i zapovedio, da se uspostavi monarhija, kako bi se Francuska, poput feniksa, izdigla iz pe-

⁵ Terrefranque grof od slobodne zemlje (prim. prev.)

⁶ Troisfronts tri fronta (prim. prev.)

pela i ponovo obasjala svet. Završio je govor sav u suzama i odmah posle toga napustio salu. Republikanskim gardistima koji su čuvali ulaz u palatu je dobacio: Nisam uspeo! Nisam uspeo! Ali, kao što je svima poznato, uspeo je.

Reči vojvode od Truafrona su toliko prenerazile partijske lidere da su se potpuno ućutali. Činilo se da su se sledili. Tek posle izvesnog vremena, polako su počeli da šapuću između sebe. Zbili su se u smetene grupe i raspravljali tihim glasom, povremeno gledajući preko ramena.

Gospodin Dekloš⁷, stvarni lider komunističkog bloka, iako je imao sasvim skromnu partijsku funkciju savetnika za kulturu, prvi je shvatio značaj predloga vojvode od Truafrona.

Na njegovu zapovest, komunisti su napustili balsku dvoranu i okupili se u predsedničkom kupatilu. Ali, ovde su zapali u protokolarni ćorsokak. Bila su prisutna dva funkcionera, a postojala su i dva mesta. Bilo je tačno da je gospodin Dupije⁸ sekretar Partije, ali se znalo da savetnik za kulturu Dekloš ima stvarnu vlast. Pošto je to bilo tako, postavilo se pitanje ko ima prednost, klozetska šolja ili bide? Rasprava o ovom pitanju je mogla da se otegne u nedogled da se gospodin Gistav Harmoni⁹ nije, sa velikom strašću, uključio u svađu. Komunistička partija je Komunistička partija, to je nesporno, kazao je, a zatim nastavio, ali i Francuska je Francuska.

Gospodin Dekloš je razdraženo trljao bradu, a zatim je doneo istorijsku odluku i seo na bide. Ipak nije izgubio iz vida moguće posledice, tako da je dodao da ovo očigledno odstupanje od pravila važi samo za ovu priliku. Mislio je da bi Nemačka partija mogla da se

⁷ Deuxcloches dva zvona (prim. prev.)

⁸ Douxpied mekano stopalo (prim. prev.)

⁹ Harmonie harmonija, skladnost, sloga (prim. prev.)

oseti pozvanom da zauzme suprotni stav. Ali, provala aplauza koja je propratila ovu njegovu odluku ulila mu je hrabrost da ostane na svom mestu.

Gospodin Dekloš je započeo svoj govor. Rekao je da revolucija predstavlja prirodni smisao postojanja Komunističke partije. Bilo koja promena koja čini revoluciju verovatnijom neosporno ide u prilog njihovoj partiji. Francuska politika je u stanju anarhije. Teško da mogu da se bore protiv anarhije, pošto je u svesti većine ljudi koji nisu upoznati sa dijalektičkim materijalizmom revolucija izjednačena s anarhijom. Zbog toga bi se ta neuka većina upitala kakva je korist od toga da se anarhija zameni anarhijom. Sa druge strane, monarhija je, po prirodi stvari, magnet za revoluciju; istorija je potvrdila da je to tačno. Zbog toga bi, restauracijom monarhije u Francuskoj, komunisti bili na dobitku. Tada bi mogli da ustanu protiv nje, a to bi ubrzalo revoluciju.

U ovom odsudnom trenutku gospodin Dupije je uzeo reč i naglasio da bi svetsko mnjenje moglo da bude zaprepasčeno kada sazna da Komunistička partija Francuske zagovara povratak kralja.

Gospodin Dekloš je umirio sekretara Partije time što je rekao da se tako nešto neće ni desiti. Komunistička partija Francuske će samo da se uzdrži od glasanja. Pošto kralj bude krunisan, biće dovoljno vremena da se objavi da su Francusku zavela neispunjena obećanja i pritisak imperijalizma. U međuvremenu treba da se bez oklevanja nastave pripreme koje će da dovedu do revolucije.

Pošto je razmišljao nekoliko trenutaka, gospodin Dupije je ustao i srdačno stegnuo ruku gospodinu Deklošu. Bio je to iskreni i simbolični gest koji je izražavao njegovu saglasnost. Svi prisutni su se odmah povelili za njegovim primerom. Međutim, jedan delegat je podsetio da bi možda, ako se komunisti uzdrže od glasanja, socijalisti mogli da se ujedine sa hrišćanskim ate-

istima i bivšim komunistima da bi se suprotstavili restauraciji monarhije.

U tom slučaju moramo da učinimo sve da do tog ujedinjenja ne dođe, odgovorio je gospodin Dekloš.

Mogli bismo da nagovestimo socijalistima da će kralj držati komuniste pod kontrolom, ako i oni sami ne dođu do ovakvog zaključka.

Ova izjava je izazvala aplauz, posle kojeg su se učesnici sastanka vratili u balsku dvoranu.

U međuvremenu su održani sastanci pripadnika ostalih stranaka. Socijalistima, na primer, nije bio potreban nikakav nagoveštaj od strane komuniste. Njima je odmah bilo jasno da će kralj stvarno da ih drži pod kontrolom. Ako ta komunistička prepreka bude uklonjena sa njihovog puta, socijalisti bi mogli da se nadaju postepenim promenama za koje su se zalagali.

Hrišćanski ateisti su se složili da zbog sadašnje razjedinjenosti partija, koja je stvorila opštu zbrku, može da se očekuje napad dobro organizovane Crkve. Monarhija je, sa druge strane, prirodni neprijatelj crkvenog militarizma. Engleska predstavlja savršeni primer kako narodna monarhija može uspešno da se odupre nasrtajima iz Rima.

Hrišćanski hrišćani su zauzeli stav da je nesporno da je kraljevska porodica oduvek bila verna katoličanstvu, dok se među aristokratijom, kada se konačno ostvare njeni snovi o restauraciji monarhije, može očekivati veliki uticaj protestanata, naročito u onom njenom delu koji potiče još iz doba starog carstva i koji se nije odricao svoga uverenja čak ni na mukama kojima su često bili izloženi.

Levi centristi imaju veliku moć, posebno onda kada uspeju da nađu zajednički jezik sa desnim centristima. Ujedinjene, ove dve partije predstavljaju ono što se naziva stotinom porodica, mada bi one, posle Drugog svetskog rata i američke ekonomske pomoći, mogle mnogo realnije da se opišu imenom dve stotine po-

rodica. Ove partije predstavljaju ne samo rudarstvo i industriju već i bankarstvo, osiguravajuće zavode i velike zemljišne posede. Jedina razlika između njih je u tome što levi centristi daju prednost penzionom i zdravstvenom osiguranju zaposlenih po ugledu na američka deoničarska društva, dok se desni centristi tome suprotstavljaju. Ove dve partije su se gotovo u trenutku složile da treba uspostaviti monarhiju jer će kralj, bez ikakve sumnje, obuzdati socijaliste i komuniste, a to će da stavi tačku na stalne zahteve za povećanje plata i skraćivanje radnog vremena.

Savez poreskih neobveznika je zaključio da će kralj da ubira porez od desnih i levih centrista, a ovo udruženje je i stvoreno da bi se za to izborilo. Bilo im je jasno da buduća monarhija neće oporezivati aristokraciju, ali su i ovo mogli da prihvate zato što je plemstvo bilo malobrojno i najčešće na ivici bankrotstva, tako da nije imalo nikakvog značaja da li će rojalisti biti oslobođeni poreza ili ne.

Političke partije su u istom trenutku i o istom pitanju imale iste zahteve, što je predstavljalo jedinstven slučaj u novijoj istoriji. Svaka od njih je želela restauraciju monarhije ali iz drugih razloga, i sve su se nadale da će iz toga moći da izvuku neku korist.

Rasprave su se rasplamsale i vodile u francuskoj štampi, koja je, radi povećanog tiraža, imala svoje razloge da pitanje monarhije održi u središtu pažnje javnosti. *Figaro* je, u uvodniku na naslovnoj strani, istakao da će se mnogo više poštovati francusko dostojanstvo i francuska čestitost ako simbol ovih vrlina postane kralj umesto dosadašnje krojačice. Skoro svi Parižani su prihvatili predlog koji je obećavao nešto novo, dok su udruženja ugostitelja, modnih kreatora i hotelijera bila sigurna da će, zbog ljubavi koju Amerikanci osećaju prema kraljevima, sigurno doći do povećanja broja turista koji će trošiti mnogo više novca, a to je sasvim dovoljan razlog da se opravda ova promena. Što se tiče ze-

mljoradnika, provincijalaca i seljaka, oni su po tradiciji protiv svake vlade, tako da uvek podržavaju bilo kakvu promenu, bez obzira da li je ona dobra ili ne. U skupštini su se čuli oduševljeni zahtevi da se odmah pristupi glasanju.

Francuski rojalisti nisu nikada prestali da se nadaju da će uspeti da ostvare svoj cilj, uostalom to može da se kaže za rojaliste svih zemalja u kojima kraljevi više ne predstavljaju temelje vlasti. I zaista, uverenje da ne može i ne sme da odbaci izvesnost svoga velikog povratka postalo je nerazdvojni deo prirode aristokrata. Ovaj povratak bi sa sobom doneo novo zlatno doba, doba sreće i prefinjenosti. Tada bi se ponovo poštovale čast i pravednost, odanost dužnostima i kralju; sluge i seljaci bili bi zaštićeni i imali bi krov nad glavom, ne bi bili primorani da idu u surovi svet; ljudi bi se cenili po besprekornoj prošlosti a ne, kao danas, po agresivnosti i gramzivosti; milostivo visočanstvo bi kao mudar vladar bio okružen uglađenim plemstvom, otmenog roda. Kralj bi nagrađivao odane i strogo kažnjavao svakoga ko bi samo pokušao da promeni bilo šta. Gospoda bi se viteški ponašala prema damama, a dame bi bile nežne i ljupke prema gospodi. Nema mesta među aristokratijom za onoga ko u ovo ne veruje.

Royalisti su bili poput ugruška u krvotoku republike. Njihova partija nije bila ni mnogobrojna, ni bogata, ni glasna, ali su se njeni članovi držali nepokolebljivo i bili su joj strasno odani. Svi sukobi među njima bili su društvene prirode i svodili su se na dokazivanje starosti titule i odbranu stalno ugrožene časti.

Dok se u skupštini sa sve većim žarom i odobravanjem raspravljalo o povratku monarhije, rojalisti su se okupili u dvorani koja je nekada pripadala Češkom gimnastičkom društvu, a zatim i njihovom Govorničkom klubu; napuštena je kada je Sovjetski Savez izvršio anšlus Čehoslovačke.

Niko nije mogao ni da pretpostavi da će da iskrсну problemi. Postojao je legalni pretendent na presto iz loze Burbona, koji je bio vaspitavan da jednog dana postane kralj. Na svu sreću, on nije bio pozvan na ovaj skup. Bile su prisutne pristalice:

Versizentoriksa,
Merovinga,
Karolinga,
Kapeta,
Burgundaca,
Orleanaca,
Burbona i
Napoleona.

Uz njih su se našle i dve sasvim male grupe:

Angevini, za koje se šušalo da imaju podršku Britanaca, i

Cezarijanci, koji su tvrdili da potiču od Julija; sa ponosom su isticali svoj grb sa paralelnim linijama koje padaju sleva nadesno, a koje, po heraldici, označavaju nezakonito potomstvo.

Pristalice Burbona su se držale kao kraljevi, smešili su se izveštačenim, burbonskim osmesima kada se nazdravljalo kralju. Ali, kada su izjavili da je njihov pretendent na presto grof od Pariza, nastao je pravi pakao.

Pristalice Bonaparte su besno skočile. Grof od Žura¹⁰, čiji je pradeda bio nosilac maršalske palice, uzviknuo je: Burboni! Zbog čega Burboni? Da li više nema potomaka svete Napoleonove krvi? Zar Burboni nisu u srodstvu s Orleanima? Gospodo, da li ćemo da živimo pod senkom Burbona i Orleana, dve loze koje su najviše doprinele padu francuske monarhije? Da li to hoćemo?

Ne, kriknule su pristalice Angevina sa, kako se nekima učinilo, engleskim naglaskom.

¹⁰ Comptes de Jour grof dana (prim. prev.)

Bolje i Merovinzi, te dangube od kraljeva, uzvikivale su pristalice Kapeta.

Čitav dan i jednu noć besneo je rat, dok su plemeniti glasovi postajali sve više promukli, a plemenita srca sve jače tukla. Među tom borbenom aristokratijom samo su pristalice Merovinga mirno sedele u dnu sale, ravnodušne, zadovoljne i nehajne.

Tokom prepodneva drugoga dana iscrpljenost ih je naterala da se suoče sa neoborivom činjenicom da ne mogu da se slože oko kralja, kao što ni republikanci nisu mogli da se slože oko vlade. Prethodne noći poslali su po čitave snopove sablji i aklamacijom izmenili Kodeks časti. Jedva da je bilo gospodina koji nije imao ogrebotine i posekotine koje su bile dokaz da je njegova čast ostala neokaljana. Samo su lenje pristalice Merovinga bile staložene i bez ožiljaka.

U deset i trideset sedam, dvadeset prvog februara hiljadu devet stotina i neke godine, jedan stariji čovek, Šilderik od Saona, polako je ustao i mirno progovorio jednoličnim, merovinškim glasom, koji je ipak bio jedan od malobrojnih glasova koji se nije pretvorio u promukli šapat.

Plemeniti prijatelji, započeo je, kao što znate, ja sam pristalica dinastije koja čak ni ne priznaje vaše plemstvo.

Burbonac je umorno krenuo prema držaču za kišobrane prepunom sablji, ali ga je Šilderik zaustavio podigavši ruku.

Nemojte, dragi markiže, rekao je. Moji kraljevi su, to je zapisano, i nestali zbog svoje tromosti. Mi, pristalice Merovinga, ne želimo krunu. Zbog toga smo, možda, u položaju da presuđujemo i savetujemo. Bledo se nasmešio. Čini nam se da su godine koje smo proveli živeći u republici ostavile trag i na ovom skupu. Gospodo, ponašate se nerazumno poput izabраниh predstavnika običnog naroda, kojima se ipak mora priznati da imaju više strpljenja od vas. Drago mi

je što je ovaj skup zatvoren, tako da niko ne može da nas vidi.

Zavladala je tišina ispunjena osećanjem krivice. Plemići su posramljeno pognuli glave, a Šilderik je nastavio:

U vreme mojih predaka, pitanje nasleđstva prestola rešavalo se na mnogo plemenitiji način, otrovom, bodežom ili hitrim i snažnim rukama davitelja. Sada smo se predali u ruke glasačkih listića. Pošto smo pristali na to, iskoristimo ih kao pravi plemići. Neka pobedi onaj ko dobije najviše glasova.

Šilderik je začuao, odvrnuo dršku svoga štapa za šetnju i ispio gutljaj konjaka koji je sada, umesto oštrog sečiva, bio sakriven u telu štapa.

Da li neko želi nešto da kaže? upitao je učtivo.

Dobro, u tom slučaju ću da nastavim. Sasvim je jasno da Burboni, Orleani, Burgundi, pa čak i mladi Kapet, mogu da stupe na presto samo ako desetkuju svoje protivnike. Zbog toga predlažem da se vratimo još dalje u prošlost. Što se tiče Anžujaca... Raširio je kažiprst i srednjak na način na koji je Čerčil pravio znak pobeđe, ali ih je okrenuo prema skupu, što je izmenilo značenje ovog gesta.

Burgundac je skočio sa namerom da uzvikne: Šta? Zar ste Vi njihov potomak? , ali se iz njegovog izmucenog grla začulo samo jedva razumljivo krkljanje.

Jesam , kazao je Šilderik, ali biću sasvim zadovoljan da živim životom kakvim su živeli i moji dedovi, da se bavim, kao i oni, samo sitnim, svakodnevnim problemima. Predlažem da francuski tron preuzme sveta krv Karla Velikog.

Burbonac je prasnuo u gromoglasni šapat: Da li ste ludi? Ta loza je nestala.

Nije tačno , mirno je rekao Šilderik. Setićete se, plemenita gospodo, da je u vreme kada su vaši preci čuvali ovce, Pipin Drugi od Heristala, ne osvrćući se

na zakon i običaje, predao svoje kraljevstvo sinu Karlu, koga su kasnije prozvali Čekić¹¹.

Kakve to ima veze? upitao je Burbonac. Njegovo potomstvo više ne postoji.

Ne postoji potomstvo Karla Martela. Ali, molim vas da se prisetite da Karl nije bio legitimni naslednik prestola. Možda ste zaboravili na činjenicu da je Pipin Drugi imao i dva zakonita sina koja je zaobišao kada je određivao svoga naslednika, ali koji zbog toga nisu bili ništa manje stvarni.

Danas u Parizu živi Pipin Arnulf Heristal, prijatan čovek i astronom amater, a njegov ujak Šarl Martel drži malu galeriju u ulici Sen. Pošto i on potiče od zakonite loze, možda je pogrešno što se ne odrekne prezimena Martel.

Ali, da li oni mogu to da dokažu?

Mogu , uverio je Šilderik plemeniti skup, prijatnim glasom. Pipin je moj stari prijatelj. Veoma je pametan. Stara se o mom knjigovodstvu. Zovem ga ministrom finansija svoje palate; iako je ova šala loša, mi joj se smejemo. Pipin živi od dva vinograda koji predstavljaju ostatke nekadašnjeg nepreglednog poseda Heristala i Arnulfa. Plemenita gospodo, imam čast da vam predložim da se ujedinito pod vladavinom njegovog milostivog visočanstva, Pipina od Heristala i Arnulfa, iz dinastije Karla Velikog.

Odluka je bila doneta, iako je žučna rasprava nastavljena šapatom sve dok se nije spustilo veče koje je, umornoj aristokratiji, pokazalo da nijedan drugi dogovor nije moguć.

Izmučeni plemići su postigli sporazum. Čak su pokušali da kliču; da kliču kralju. Uspeli su da nazdrave u njegovo ime, a zatim su obavestili skupštinu o imenu i poreklu kralja. Ova odluka je primljena s oduševlje-

¹¹ Martel

njem i olakšanjem jer su neki dosetljivi predstavnici francuskog naroda već počeli da razmišljaju o tome da hiljadu sedam stotina osamdeset deveta godina i nije bila baš tako daleko. Ali, ko bi mogao da mrzi Heristala i Karla Velikog?

Pod uobičajenim okolnostima, gospodin Heristal je bio obavešten o radu i merama vlade. Međutim, dvostruko uzbuđen, zbog kiše meteora i uspešnog okončanja zamršenog slučaja sa novom kamerom, provodio je celu noć na terasi napravljenoj na ravnom krovu, a jutro u mračnoj komori smeštenoj u podrumu za vina, iz koje se povlačio, iscrpljen ali srećan, da bi sakupio snagu za naredno veče.

Gospodin Heristal je bio jedan od samo nekoliko ljudi u Francuskoj, možda i u celom svetu, koji nisu znali da je republika prestala da postoji i da je umesto nje proglašena francuska monarhija. Iz ovoga sledi da nije mogao ni da zna da je aklamacijom izabran za kralja Francuske pod imenom Pipin Četvrti. Smatralo se da je Pipin Mali, sin Šarla Martela, koji je umro sedam stotina šezdeset osme godine, bio Pipin Treći.

Kada je jedna delegacija, pobedničkog držanja, službeno donela odluku francuskog naroda u kuću broj jedan u ulici Marinji, u devet sati ujutro, gospodin Heristal je, u kućnoj haljini boje crnog vina, ispijao šolju tople čokolade, uvezene iz Amerike, i spremao se da pođe na počinak.

Ljubazno ih je slušao, ali je ipak skinuo svoje cvikere i protrljao pocrvenele oči. Kada je shvatio šta mu predlažu, bio je potpuno zbunjen. Stavio je cvikere na kažiprst desne ruke, na kome su ostali da stoje kao na nekom sedlu.

Gospodo, rekao je, vi se šalite i molim vas da mi oprostite što ću da primetim da je šala veoma neukusna.

Njegova neverica je samo povećala upornost delegacije. Ponovo su zagalamili. Tražili su od njega da odmah prihvati tron koji će Francuskoj obezbediti sigurnu budućnost.

Usred ove graje Pipin se zavalio u svoju fotelju i stavio na čelo ruku prošaranu plavim venama; činilo se da pokušava da odagna ovaj nestvarni prizor.

Ponekad, rekao je, čoveku može svašta da se privida, posebno ako je umoran. Nadam se, gospodo, da više nećete biti tu kada ponovo otvorim oči. Tada ću da uzmem nešto za bolju probavu.

Ali, Vaše visočanstvo.

Pipinove oči su se širom otvorile. Oh, pa u redu, kazao je. Samo sam se ponadao da ćete nestati. Osećam se neprijatno kada mi se obraćate sa *Vaše visočanstvo*. Izgleda da moram da poverujem da mi se vi, moja gospodo, ne podsmevate na neki neobičan način. Ne, čak mi ni ne izgledate kao neke šaljivčine, ali ako niste sasvim ludi, kako mogu da znam da ste stvarno ovlašćeni da mi iznesete jedan tako besmislen predlog?

Gospodin Flos, desni centrista, započeo je kao pravi govornik: Gospodaru, postalo je nemoguće da se u Francuskoj formira vlada. Nekoliko godina unazad, vlade padaju odmah pošto se dogovore kakvu će politiku da vode.

To je i meni poznato, kazao je Pipin. Možda se Francuzi jednostavno boje politike.

Gospodin Flos je nastavio: Francuskoj je potrebna monarhija koja bi joj garantovala stabilnost, nezavisno od partija i razdora koji postoji među njima. Pogledajte Englesku. Tamo partije mogu da se menjaju, ali postoji samo jedna politika čije je oličenje monarhija. I Francuska je to nekada imala, a zatim, nažalost, izgubila. Verujemo, Vaše visočanstvo, da možemo da se vratimo na pravi put.

Na ovo je Pipin odgovorio: Monarh je kamen temeljac Engleske i niko ni ne pokušava da posumnja u

ispravnost njegovog mišljenja o tome kakvi šeširi treba da se nose na konjskim trkama. Ali, da li vam je palo na pamet, dragi prijatelji, da Englezi vole svoju vladu i da najveći deo svoga vremena provode hvaleći je. Nasuprot tome, Francuz nesvesno mrzi svaku vladu koja upravlja zemljom. Po tome sam čak i ja tipičan Francuz. Jednostavno ne možemo da imamo drugačija osećanja prema vlasti. Ako ne možete da me uverite u suprotno, više bih voleo da pođem na počinak. Ipak bih hteo da vas upitam još nešto. Da li ste razmišljali o teškoćama koje su vezane za vaš plan? Znae, Francuska je republika već veoma dugo. Njene institucije su republikanske, njen način razmišljanja je republikanski. Zbog toga mislim da bi bilo najbolje da pođem na spavanje, iako mi niste odgovorili na pitanje ko je dao ovlašćenja ovom izaslanstvu.

Gornji i Donji dom Skupštine iščekuju milostivi pristanak Vašeg veličanstva. Ovlastili su nas predstavnici francuskog naroda , uzviknuo je gospodin Flos.

Da li će komunisti glasati za monarhiju? upitao je Heristal mirno.

Neće, gospodaru, ali se neće ni protiviti. Dali su nam garancije za to.

A šta ćemo da radimo sa francuskim narodom? Čini mi se da se sećam da su u čoporima ušli u Pariz noseći vile i da neka kraljevska veličanstva to nisu preživela, na svu sreću to nisu bili moji preci.

Ustao je predstavnik Gornjeg doma, socijalista Vovaš¹². Bio je to onaj isti Vovaš koji je privukao pažnju javnosti hiljadu devet stotina četrdeset osme godine, kada je odbio da primi mito. U to vreme su mu ukazali počast nadimkom Časni Žan, koji mu je, na njegovu sramotu, ostao i do danas. Gospodin Vovaš je mudro

¹² Veauvache volovsko tele (prim. prev.)

rekao: Ispitivanje javnog mnjenja pokazuje da će ceo narod Francuske, kao jedan, biti uz Vas.

A ko je predstavljao uzorak na kojem ste ispitivali javno mnjenje? upitao je Pipin.

To nije važno , odgovorio je Časni Žan. Da li neko postavlja takva uvredljiva pitanja u Americi iz koje je i poteklo ispitivanje javnog mnjenja?

Oprostite , izvinio se Pipin. Pretpostavljam da sam to pitao zato što sam pospan, zbunjen i umoran. Nisam više tako mlad.

To nije tačno , laskavo je rekao gospodin Flos.

Takođe sam i suviše zauzet sa... Rukom je pokazao naviše. Gospođa me ne uznemirava novostima kada sam u takvom poslu. Zbog toga me je, gospodo, vaš predlog toliko iznenadio.

Bićete krunisani u Remsu , uzviknuo je gospodin Flos, kome se u očima videlo uzbuđenje. Moramo da se pridržavamo starih običaja. Potrebni ste Francuskoj, gospodaru. Da li ćete svoju zemlju lišiti sigurnosti koju bi joj vaša slavna krv pružila?

Moja krv?

Zar vi niste direktni potomak Pipina Drugog?

Oh, znači to je u pitanju. Ali od njegovog vremena postojalo je i toliko drugih kraljevskih kuća.

Ali Vi ne poričete da ste njegov potomak?

Kako bih i mogao? Verujem da postoje zapisi o mom poreklu.

Gospodaru, da li to znači da nemamo Vaše dopuštenje?

To je smešno , rekao je Pipin. Kako ja mogu da dopustim ili ne dopustim bilo šta što je republici palo na pamet da učini, čak i ako to znači njen nestanak? Ja sam samo kap vode u okeanu. Kako onda mogu i da pomislim da ga ustaloram?

Francuskoj je potreban ...

A meni je potreban odmor, gospodo. Molim vas da me sada napustite, a kada se kroz nekoliko sati bu-

dem probudio, nadam se da ću da uvidim da sam sve ovo samo sanjao.

I dok je on spavao, štampa je to nazvala istorijskim dremežom, studenti sa Sorbone su marširali niz Jelisejska polja uzvikujući: Živeo kralj! Kralj je spas za Francusku! Njih četvorica su se popeli na Ajfelovu kulu i na samom vrhu razvili stari kraljevski barjak koji se pobednički zavijorio na vetru.

Građani su pokuljali na ulice po kojima su veselo igrali i pevali.

Skladišta na Seni su, kao svoj doprinos, poslala bu-rad sa vinom, koja su ljudi kotrljali po ulicama i otvarali na raskrscima.

Kraljevi mode su pohitali za svoje stolove za crtanje. Šipareliju je bio potreban samo jedan sat da bi najavio svoj novi parfem Kraljevski san.

Specijalna izdanja listova *Ekspres*, *Kormoran*, *Pari minui*, *Er* i *Mond Dje* izlazila su iz štampe i gotovo u istom trenutku bila razgrabljena.

Kao nekom čarolijom, u izlozima prodavnica pojavile su se zastave Karla Velikog.

Američki ambasador je, po uputstvima svoje vlade, uzalud pokušavao da pronađe nekoga kome bi mogao da čestita.

Talasi koji su zapljusnuli Pariz u koncentričnim krugovima su se širili po unutrašnjosti, po kojoj su počele da se pale baklje i podižu zastave.

Za to vreme kralj je spavao. Ali, njegova gospođa je na svakih sat vremena odlazila do kioska da bi kupila nova izdanja, koja je zatim uredno slagala na radni sto svoga muža. Uskoro je na njemu bila hrpa novina koje su čekale da ih gospodin Heristal pročita.

Pipin bi prespavao i celu noć da protivvazdušna odbrana postavljena oko Pariza nije ispalila plotun u kraljevu čast u pola tri posle ponoći. Petoro ljudi je poginulo, a trideset dvoje ranjeno od šrapnela. Ranjenici

su, iz svojih bolničkih postelja, oduševljeno izražavali svoju odanost kralju.

Pucnji iz topova protivvazdušne odbrane probudili su Pipina. Odmah je pomislio da se to Klotilda vraća kući. Preko čega li se sada saplela?

Drugi plotun iz topova protivvazdušne odbrane naterao ga je da se osloni na lakat i pipajući potraži prekidač lampe na noćnom stočiću. Mari, pozvao je.

Mari, šta se to dešava?

Gospođa je otvorila vrata. Ruke su joj bile pune novina. To je pozdrav kralju, rekla je. *Ekspres* kaže da će da bude ispaljen stotinu jedan hitac.

Bože moj, rekao je Pipin. Mislio sam da je to Klotilda. Pogledao je na sat, a zatim povisio glas da bi mogao da se čuje od pucnjave: Već je petnaest do tri. Gde je Klotilda?

Gospođa je progovorila hladnim glasom: Princeza je na motoru krenula prema Versaju, predvođeci svoje verne podanike. Želi da pusti vodu u vodoskoke.

Čuvši ovo, Pipin je kazao: Znači da to ipak nije bio san. Kada ministar finansija čuje za to, završiću na giljotini. Mari, ovi ljudi su tu besmislicu ozbiljno shvatili. Moram da se posavetujem s ujka Šarlom.

U rano jutro, kralj i njegov ujak sedeli su jedan naspram drugog u zadnjem delu galerije u ulici Sen.

Pipin je lupao o kapke na radnji Šarla Martela sve dok se taj gospodin, u dugačkoj noćnoj košulji i kapi za spavanje, nije pojavio na prozoru, mrzovoljan od sna. Pošto je prilično mnogo vremena proveo u gundanju, pripremanju svoje jutarnje tople čokolade i oblačenju pantalona, ujak Šarl se smestio u prašnjavu fotelju presvučenu marokenom, pored lampe za čitanje sa zelenim senilom, obrisao naočare i bio spreman za razgovor.

Ne smeš da se uzbuđuješ Pipine, kazao je. Godinama ti govorim da budeš smiren. Kada si ovde ule-

teo sa svojom pričom o kometi, kazao sam ti da zvezde mogu da sačekaju da popijemo šolju tople čokolade. Kada je Klotilda imala male neprijatnosti sa žandarmima zbog nepažljivog rukovanja vatrenim oružjem na strelištu, zar ti nisam savetovao da ne gubiš glavu? Na kraju je sve ispalo kako treba, sećaš se? Platilo si samo nekoliko staklenih kugli za sijalice na ringišpilu koji je pogodila, a Klotilda je prodala tu priču jednom američkom magazinu. Smiri se, Pipine, smiri se. I sada ti preporučujem da budeš smiren.

Ali, svi su poludeli, ujka Šarl.

Ne, dečko moj, tu se varaš. Francuz sigurno neće da poludi osim ako od toga nema neku korist. Kažeš da su u delegaciji bili predstavnici svih partija i da su pominjali buduće blagostanje Francuske.

Rekli su da Francuska mora da dobije stabilnu vladu.

Hmmm , kazao je ujak Šarl. Oduvek mi se činilo da je to poslednja stvar koju žele. Moguće je, Pipine, da su se partije složile oko monarhije, ali iz različitih razloga. Da, mora da je to u pitanju, a ti si, jadni momče, izabran za ono što Amerikanci nazivaju *ludom*.

I šta ja da radim, ujače Šarl? Kako mogu da izbegnem da postanem ta *luda*?

Ujka Šarl je lupkao naočarima o koleno, kinuo, sipao još jednu šolju tople čokolade iz lonca koji je stajao na gasnoj ringli sa njegove desne strane i polako odmahnuo glavom.

Strpljenjem i smirenošću , odgovorio je. Verovatno ću uspeti da otkrijem političku pozadinu ove stvari. Ali, u ovom trenutku ne mogu da sagledam nijednu mogućnost da se izvučеш, osim ako ne želiš da odeš dostojanstveno, tako što ćeš da presečeš vene u kadi punoj tople vode.

Ne želim da budem kralj.

Ako ti se samoubistvo ne čini privlačnim, dragi dečače, možeš da se opustiš i budeš siguran da će u naj-

bližoj budućnosti biti više pokušaja atentata na tebe, a ko zna, možda će jedan od njih da bude uspešan.

Zar ne mogu da kažem ne, ujka Šarl? Ne, ne, ne i ne! Zar to ne bi bilo najbolje što mogu da učinim?

Ujak Šarl je uzdahnulo: Sada mogu da smislim dva razloga koji bi te sprečili u tome. Kasnije ću se sigurno setiti još nekih. Prvi od njih je taj što će da ti kažu da si potreban Francuskoj. Niko nije mogao da se odupre ovakvom pozivu, ovde ili ma gde drugde. Koliko god da je čovek star, bolestan, glup, umoran, ciničan, mudar ili čak opasan za budućnost svoje zemlje, ako mu se kaže da je on, i samo on, potreban svojoj domovini, odazvaće se makar bilo potrebno da ga na nosilima donesu do govornice da bi položio zakletvu, a u isto vreme primio i poslednju pričest. Ne, ne vidim načina da se izvučеш iz ovoga. Ako su ti rekli da si potreban Francuskoj, onda si izgubljen. Možeš samo da se moliš da i Francuska nije izgubljena.

Ali ako ...

Mislim , nastavio je ujak Šarl, da si već upao u njihovu klopku. Drugi razlog nije tako lako uočljiv, ali to ne znači da je manje važan. Sastoji se u ogromnoj snazi koju aristokratija ima zbog svoje brojnosti. Dozvoli mi da ti ovo razjasnim.

Aristokratija se najviše razmnožava i buja u demokratskim i republikanskim zemljama. U kraljevinama plemstvo je stalno izloženo proverama i ograničenjima, čak i uklanjanju na ovaj ili onaj način; u republikama se plemići razmnožavaju poput zečeva. U isto vreme, čini se da niže klase postaju sterilne. Najbolji dokaz za ovo je Amerika gde ne postoji nijedan čovek koji nije plemićkog porekla i gde je čak i svaki Indijanac plemenski poglavica. U Francuskoj Republici plemstvo se pokazalo plodnim van svakog očekivanja, mada u nešto manjem obimu nego u Americi.

Navaliće na tebe kao lešinari na... Ne, ne želim da završim ovo poređenje. Zahtevaće privilegije kakve ni-

su postojale još od vremena Luja Ružnog, ali još više od toga, drago moje dete, tražiće novac.

Pipin je snuždeno progovorio: Šta da radim, ujka Šarl? Zašto ovo nije moglo da sačeka još jednu ili dve generacije? Zar ne postoji neka bočna grana porodice koja bi mogla da...

Ne, kazao je Šarl, ne postoji. Ali čak i da postoji, prvi razlog koji sam ti naveo, uz tvoju gospođu i Klotildu, sigurno bi te primorao da prihvatiš presto. Ima još jedna stvar. Čak i ako bi svaki Francuz bio protiv tvoga stupanja na presto, svaka Francuskinja bi zahtevala da po svaku cenu budeš krunisan. Suviše dugo su čežnjivo gledale preko Lamanša, ismevale staromodnost britanske kraljevske kuće i zavidele joj.

Pipine, dete moje, nema ti spasa, rekao je Šarl.

Postao si kraljevska *luda*. Predlažem ti da ozbiljno razmotriš svoj položaj i pronadeš u njemu nešto u čemu ćeš moći da uživaš. A sada moram da ti se izvinim. Dolazi mi jedan klijent sa tri nepotpisana Renoara.

Pa, u svakom slučaju ne osećam se usamljenim, pošto ćeš sada i ti morati da prihvatiš svoje titule, rekao je Pipin.

Do đavola, uzviknuo je ujka Šarl. Na to sam potpuno zaboravio.

Kao omamljen, Pipin je izašao iz galerije. Lutao je, ništa ne primećujući, duž leve obale Sene, prošao pored Notr Dama, skladišta i trgovina vinom, prešao preko mosta i, koračajući uz fabričke ograde, došao u Bersi. Nijednog trenutka se nije osvrnuo oko sebe.

Tokom ove dugačke, lagane šetnje, njegov um je, nalik na nemirnog pacova u laboratoriji, tražio neki izlaz, ispitivao sve puteve, prolaze i otvore, ali je nailazio samo na neumoljive činjenice kojima je bio opkoljen kao nekim kavezom. Njegova svest je njuškala po svim stazama koje su obećavale slobodu, ali je na kraju svake od njih nailazila na nemilosrdnu činjenicu. Bio je kralj i nije mogao da pobegne od toga.

U Bersiju je, posrćući od umora, ušao u kafe, seo za mali mermerni sto, pogledao u ljude koji su igrali domine, uopšte ih ne videći, i naručio konjak, iako još nije bilo ni podne. Ispio ga je takvom brzinom i odmah naručio drugi, da su ljudi koji su igrali domine pomislili da je on neki turista i počeli da vode računa o tome kako se izražavaju.

Kod trećeg konjaka, čuli su Pipina kako govori:

Pa, dobro! Pa, dobro! Iskapio je svoje piće i pokretom ruke zatražio još jedno. Kada ga je kelner doneo, obratio se čaši:

Dakle, hoćete kralja, prijatelji moji. Ali, da li ste razmišljali o opasnostima koje idu uz to? Da li znate u šta se upuštate? Okrenuo se ka ljudima koji su igrali domine.

Smem li da vas zamolim da mi ukažete čast da zajedno nazdravimo kralju?

Prihvatili su, ali bez oduševljenja. Pomislili su da izvanredno govori francuski za jednog Amerikanca.

Kada ih je kelner poslužio, Pipin je podigao čašu:

Oni žele kralja! Pijem u njegovo zdravlje. Živeo kralj! Iskapio je čašu. Pa, prijatelji moji, rekao je, možda će i dobiti kralja, mada je to poslednja stvar na ovom svetu koja im je potrebna. Da, možda će stvarno dobiti kralja. Ustao je od stola i krenuo ka vratima. Svi su приметili da korača lagano i kraljevski.

Nije ni najmanje lako da se ponovo uspostavi monarhija, mada se, gledano sa strane, to čini jednostavnim. Postavlja se pitanje kakva će ona da bude. Pipin je podržavao ustavnu monarhiju, ne samo zato što je u srcu bio liberal već i zato što apsolutizam sa sobom nosi veliku odgovornost. Pošto je bio lenj, nije se ni trudio da ostvari svoje zamisli, a pošto je bio plašljiv, nije smeo da prihvati svu odgovornost za eventualni neuspeh.

Skup predstavnika svih partija, sazvan zbog nekih proceduralnih pitanja, na Pipinov zahtev proglasio se za savetodavno telo. Već na početku rasprave kralj je postavio jedno nezgodno pitanje. Šta će američka vlada da misli o ovoj promeni i da li će nastaviti da pruža finansijsku pomoć Francuskoj kada od republike postane kraljevina?

Gospodin Flos, koji je predstavljao i leve i desne centriste, odagnao je njegove sumnje: Američka spoljna politika je po prirodi nepoverljiva prema liberalnim vladama, ali će uvek pružiti podršku bilo kom diktatorskom režimu koji po pravilu smatra daleko odgovornijim.

Gospodin Flos je naveo Venecuelu, Portugaliju, Saudijsku Arabiju, Transjordaniju, Egipat, Španiju i Maroko kao primere ovog neobičnog ponašanja Amerike. Otišao je još dalje i dokazivao da su narodni režimi u Sovjetskom Savezu, Poljskoj, Čehoslovačkoj, Bugarskoj, Kini i Severnoj Koreji takođe pokazali da više

veruju diktaturama i apsolutnim monarhijama nego demokratski izabranim vladama.

Po mišljenju gospodina Flosa, nije bilo potrebe da se dublje ulazi u razloge ovakvog ponašanja. I stvarno, mogle bi da izađu na videlo neke neprijatne stvari. Bila je sasvim dovoljna činjenica da se to kroz istoriju pokazalo tačnim. Kazao je da u slučaju Amerike postoji i dodatna sentimentalna privrženost francuskom prestolu.

Kada su američke kolonije ostale same u svojoj borbi za nezavisnost, ko im je pružio pomoć u ljudstvu, novcu i oružju? Da li neka republika? Ne, bila je to Kraljevina Francuska. Ko su bili oni koji su prelazili okean da bi stupili u američku vojsku? Možda obični ljudi? Ne, bili su to plemići.

Gospodin Flos je predložio da prvi zvanični kraljev akt bude zahtev za finansijsku pomoć od Amerike, da bi se Francuska osnažila protiv komunizma; isti takav zahtev bi trebalo da se uputi komunističkim zemljama u interesu svetskog mira.

Oduševljeni odgovori Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza su pokazali da je gospodin Flos ispravno procenio situaciju. Istorija je zabeležila ne samo činjenicu da je američki kongres odobrio mnogo veću svotu od one koja je tražena već i to da je Fond Lafajet, od priloga koje su davali đaci, omogućio da započne vraćanje staroga sjaja kraljevskim odajama u Versaju.

Posle prve provale oduševljenja, među državnim službenicima se pojavila mala zabrinutost; poštari, inspektori, mnoštvo sitnih činovnika, čistačice javnih klozeta, čuvari nacionalnih spomenika, carinici i nadzornici inspektora su se zabrinuli, pošto su o svemu dobro promislili, da će njihovi prihodi biti smanjeni. Kraljev proglas kojim se obavezao da će da zadrži pretходно, neizmenjeno stanje, smirio je duhove i učinio ove koncesionare vatreno odanim monarhiji.

Kralju je, baš u tom trenutku, ministar za nacionalne spomenike podneo račun od tri stotine hiljada franaka za koji je bila odgovorna princeza, kada je ne samo pustila vodu u versajske vodoskoke već i upalila reflektore, i to cele dve noći. Sama princeza je kraljevskim pokretom ruke odbacila ovaj račun.

Pipin je mogao da dokaže da u Kreditnoj banci u ulici Kambon ima samo stotinu dvadeset hiljada franaka. Prvi deo američkog zajma je, ipak, rešio stvar na sveopšte zadovoljstvo.

Iako se pokazalo da je uspostavljanje monarhije veoma složen posao, krunisanje u Remsu se pokazalo još težim. Šarl je bio u pravu kada je rekao da se broj aristokrata povećava pod republičkom vladom. Ne samo da se plemstvo namnožilo van svakog očekivanja već nisu mogli ni da se slože oko načina na koji treba da se obavi krunisanje. Svi su bili za to da treba da se poštuje drevni i tradicionalni obred, ali se postavilo pitanje koji tradicionalni obred?

Udruženja kojima je ovo bilo od životnog značaja su zahtevala da se krunisanje odloži do leta. Krojači su bili preplavljeni narudžbinama za dvorska odela. Industrijeri keramike je bilo potrebno još vremena da bi izradila milione šolja, tanjira, pepeljara i malih pločica, ne samo sa kraljevskim grbom već i sa likovima kralja i kraljice. Leto će doneti i poplavu turista koja će sama po sebi biti dovoljna da ovaj poduhvat učini isplativim.

Stvari o kojima se do tada nije ni razmišljalo dobile su životnu važnost. Novopostavljeni upravnici protokola, štitonoše, kraljeva pratnja i dvorske dame su, bez ikakve potrebe, svojim prisustvom pravili veliku gužvu, a u kancelarijama dvorskih istoričara po celu noć je gorelo svetlo.

Muzeji su bili temeljno prekopani u potrazi za kočijama, kostimima i zastavama. Biblioteke su ostajale

okrenute naglavačke. Morao je da se kuje sitan novac drugačijeg izgleda. Nije postojao umetnik čije kičica i paleta nisu bile angažovane u osvežavanju grbova i heraldičkih znamenja. Brakovi među brojnom aristokracijom učinili su potrebnim da se na štitu, pored porodičnog grba, doslikaju i grbovi ženskih članova porodice. Postignut je sveopšti dogovor da se sa grbova uklone paralelne linije koje padaju sleva nadesno i koje označavaju nezakonito potomstvo, jer bi njihovo zadržavanje stvorilo zamornu jednoličnost među znamenjima plemenitih porodica, a ni čitulje u novinama ne bi delovale dostojanstveno.

Graditelji kočija, koji su proveli skoro pola života bez ikakvog posla, bili su izvučeni iz zaborava da bi obnovili drvene delove i okove na točkovima dvorskih kočija i da bi nadgledali zamenu kožnih odbojnika.

Oružari su ponovo naučili kako se poliraju i podmazuju gvozdene rukavice, štitnici za kolena, viziri na šlemovima i gvozdene cipele, jer su mnogi mladi perovi bili odlučni u nameri da prisustvuju krunisanju potpuno oklopljeni, bez obzira na letnju žegu.

Tekstilna industrija je u svim fabrikama uvela još jednu smenu da bi zadovoljila potražnju za baršunom i veštačkim hermelinom zaštićenim od moljaca.

I sama kruna je predstavljala problem pošto više nije postojala. Ipak su Van Klef i Arpel, Hari Vinston i Tifani odlučili da ulože svoj novac, umeće i drago kamenje, tako da su napravili krunu visoku tri stope, optočenu draguljima, toliko tešku da je iza prestola morao da bude postavljen nosač koji ju je pridržavao; postojala je opasnost da bi njena težina mogla da polomi monarhov vrat. Krunu su nosila četiri sveštenika, a kada je ceremonija završena, povadeno je drago kamenje, koje je, uz odgovarajuće ateste, rasprodano uz profit od dvanaest miliona dolara. Zlatarima koji su je napravili dodeljeno je pravo na grb i titulu kraljevski zlatari .

Ako se ostave po strani državni poslovi, finansije, međudržavni odnosi i protokol, prelazak iz republike u monarhiju zahtevao je rešavanje i hiljade drugih sitnica kojih obični građani nisu ni bili svesni.

U Parizu su se pojavile škole koje su oživele zaboravljeno otmeno ponašanje i veštine: Škola za lepo hodanje (sa ili bez štapa), Škola za naklon, Škola za kniks, Škola za ljubljenje u ruku, Škola za upotrebu lepeza, Škola za poziv na dvoboj i Škola časti. Navalala na časove majstora mačevanja bila je neopisiva. Stari general Viktor Gonzel, autoritet za kubure svetskog glasa, svakoga dana podučavao je po pedeset mladih dvorjana.

Pipin je zaprepašćeno gledao sve ove pripreme. Jedna delegacija koja mu je predložila osnivanje telesne straže naoružane helebardama bila je odgovorna što je propustio pomračenje Meseca. Galama oko naslednog reda kraljevih patuljaka ga je naterala da potraži utočište u zadnjem delu galerije ujaka Šarla.

U Foli Beržeru je takmičenje , požalio se, za izbor kraljeve ljubavnice. Ujače Šarl, dok sam bio mlad i ja sam se bavio ovim nacionalnim sportom, mada je bio skup, a posle izvesnog vremena, čak i dosadan; tada se tako nešto i očekivalo od mene. Ali sada... Da li znaš da imaju kandidatkinje iz celog sveta? Na to neću da pristanem, ujače Šarl. Čak me i Mari nagovara da popustim! Do đavola, da li si ikada čuo kako te devojke pričaju?

Celog života sam na različite načine pokušavao da izbegnem takve dame , kazao je ujka Šarl. Dete moje, u nekim stvarima može da pobedi tvoj kraljevski autoritet, ali ako misliš da možeš da budeš kralj Francuske a da nemaš ljubavnicu koja bi svojom rasipnošću i šarmantnom nestalnošću prosvetlila tvoj narod, onda veoma mnogo grešiš.

Ali zar nije tačno da su ljubavnice kraljeva, gotovo po pravilu, dovodile narod na ivicu bede?

Naravno, dečko moj. Naravno, radi toga one i postoje. Da li te je ta tvoja astronomija lišila zdravog razuma i poznavanja istorije?

Znam šta ću da uradim! Postaviću nekog ministra u koga mogu da imam poverenja , vatreno je rekao Pipin. Pronaći ću nekog novog Mazarena ili Rišeljea i pustiti ga da radi svoj posao.

Uvidećeš da će svaki ministar koji nešto vredi biti veoma odlučan kada je u pitanju ljubavnica , kazao je ujka Šarl. Razmisli malo, bilo bi to kao da se šetaš po ulici potpuno go. Francuzi to neće trpeti.

Ali, zar to ne znači da moj privatni život više ne postoji? rekao je Pipin. Iako još uvek nisam krunitan, ni na trenutak me ne ostavljaju na miru. Moram i da te podsetim da nisi baš dobro razumeo u kakvom se položaju sada nalaziš zbog svog porekla. Do mene je dopro glas da si otkrio tavan prepun nepotpisanih Bušeovih radova.

Pa, čovek mora od nečega da živi , kazao je ujak.

Nemoj ni da pomisliš da sam te napustio. Razmišljao sam kako da ti pomognem. Pipine, hoću da me sada pažljivo saslušaj. U Americi, predsednik koji uvidi da su njegove dužnosti i obaveze u potpunoj suprotnosti sa njegovim interesovanjima, pribegava jednom zanimljivom i praktičnom sredstvu. On je predao svoje poslove i poslove svoje partije jednoj velikoj reklamnoj agenciji.

Te agencije imaju brojno osoblje koje dobro poznaje svoj posao i mogu da se bave javnim mnjenjem, bilo kakvom organizacijom, prepiskom, štampom i svim drugim. Ako jedna takva agencija može da predstavlja nekog predsednika ili bilo koju političku partiju, zbog čega ne bi mogla i kralja? Razmisli samo koliko je to pametno. U međunarodnim odnosima njihovu politiku ne kreira neki nezainteresovani činovnik, već je ona rezultat najisplativijeg posla koji je jedan predsednik ikada sklopio. Ko bi mogao da bude ljubazniji i

mudriji od agencije čiji profit zavisi od njene ljubaznosti i mudrosti? Ako uspemo da se dogovorimo sa njima, onda bi mirno mogao da se vratiš svome teleskopu. Agencija bi vodila računa o svemu, a takođe bi se postarala da do štampe stignu odgovarajuće vesti. Oni bi čak mogli da se pobrinu i za tvoju ljubavnicu.

Zvuči savršeno, rekao je Pipin.

Oh, čak i više nego savršeno, dečko moj. Pomisli na jednu tako običnu stvar kao što je nastupanje na televiziji. Kao kralj Francuske, moraćeš da se pojaviš na televiziji.

Kako to agencija organizuje?

Kada predsednik treba da se obrati naciji, ništa se ne prepušta slučaju. Preslišava ga neki autoritet iz oblasti govorništva koji ispravlja njegov izgovor i izraz lica, a podučava ga čovek koji je, bez ikakve sumnje, kako se to kaže, stekao simpatije javnosti.

Kao Merilin Monro?

Pa, na neki način. Ali, to nije sve. Šminkaju ga braća Vestmor, oni su najbolji. Njegovo nastupanje ne svodi se samo na govor. Ima i svog scenskog menadžera. Pošto se jednom postavi, scena se pažljivo pregleda i doteruje. Mora da bude savršena. Kada bi predsednik jednostavno čitao govor, čak i da se iskreno slaže s onim što je napisano, ne bi zvučao iskreno, jer predsednik ne piše svoje govore; to umesto njega radi agencija. Zbog toga su probe veoma važne. Ponekad, predsednikove obaveze mogu da budu takve da ne može da stigne ni da pogleda šta treba da pročita pre nego što dođe na probu. Pitam se...

Šta?

Da li ti imaš psa?

Mari ima mačku.

Nije važno. Možda to i nije toliko značajno za Francuze.

Da li misliš da bi neka od tih agencija prihvatila da me zastupa, ujače Šarl? upitao je Pipin pun nade.

Da li bi im se to isplatilo?

Diskretno ću da se raspitam, dete moje. U svakom slučaju ne može da ti naškodi ako im se obratim. Čak i ako im se ne bi isplatilo, mislim da bi mogla da bude stvar prestiža za jednu takvu agenciju da predstavlja francuskog kralja, a to je sasvim dovoljno da opravda njen trud. To bi pomoglo da i drugi zatraže njihove usluge. Raspitaću se, Pipine. Možemo samo da se nadamo.

Ja se već sada najiskrenije nadam da ćemo uspeti, kazao je kralj.

Proleće je u Parizu, kao što je to i uobičajeno, bilo lepo. Proizvodnja svih mogućih stvari sa kraljevskim, kao i sa francuskim znamenjem, bila je toliko velika da su u fabrikama morali da uvedu i noćnu smenu. Opšte zadovoljstvo i osećanje sigurnosti omogućili su da se smanje nadnice, a da to ne izazove nikakve nemire.

Kao što je i moglo da se očekuje, gospođa je primila promenu svoga položaja krajnje realno i odmah se bacila na posao. Za nju je to bilo kao da se iz jednog seli u neki drugi stan, naravno daleko bolji, ali u kojem će imati iste probleme i obaveze. Gospođa je pravila spiskove stvari. Žalila se da njen muž ne shvata ozbiljno svoje dužnosti.

Vi se samo besciljno šetate po kući, a svako bi do sada uvideo da ima hiljadu stvari koje može da obavi.

Znam, rekao je Pipin takvim tonom da joj je odmah bilo jasno da je ni ne sluša.

Vi jednostavno sedite i čitate.

Znam, draga moja.

Šta je to toliko važno što ne možete da ostavite čak ni u jednom ovakvom trenutku?

Molim?

Pitala sam šta čitate?

Istoriju.

Istoriju? Zar to ne može da sačeka neku prikladniju priliku?

Proučavam sudbinu svoje porodice, a čitam i neke zapise o kraljevskim kućama koje su nastale posle nas.

Gospođa mu se obratila zajedljivim glasom: Oduvek mi se činilo da su najgluplji francuski kraljevi najbolje radili za svoje interese. Naravno, postoje i izuzeci.

O njima sam i razmišljao. Čitao sam o Luju Šesnaestom. Bio je dobar čovek. Njegove pobude i namere bile su sasvim ispravne.

Možda je bio budala? kazala je Mari.

Pretpostavljam da jeste, odgovorio je Pipin. Ali, razumem ga sasvim dobro, iako nismo iz iste porodice. Čini mi se da sam, do izvesne granice, isti kao on. Pokušavam da otkrijem u čemu je pogrešio. Ne bih voleo da upadnem u istu klopku.

I, dok ste Vi tako sanjarili, da li ste uopšte pomislili na svoju ćerku?

Šta je sada uradila? upitao je Pipin.

Nesporno je da je Klotilda vodila prilično neobičan život. Kada je u petnaestoj godini napisala bestseller *Oproštaj od života*, tražili su je i udvarali joj se najslavniji i najznačajniji umovi našeg doba. Divili su joj se minimalisti, tradicionalisti, pozitivisti, neegzistencijalisti i populist, dok je sama priroda njene knjige navela stotine psihoanalitičara da bučno zahtevaju da prouče njenu podsvest. Imala je svoj sto u kafeu *Tri buve*, koji je bio njeno kraljevstvo i za kojim je sasvim slobodno odgovarala na pitanja iz oblasti religije, filozofije, politike i estetike. I baš je za tim stolom započela svoj drugi roman koji je trebalo da nosi naslov *Proleće mrtvih*, ali koji je, nažalost, ostao nezavršen. Njeni poklonici su osnovali školu pod imenom klotildizam. Klerju je odmah proglasio bezbožničkom, a bila je odgovorna za smrt šezdeset osam adolescenata koji su u zanosu izvršili samoubistvo skokom sa Trijumfalne kapije.

Posle toga Klotilda se bacila u politiku koju je, veoma brzo, zamenio religiozni zanos. Zaokupljenost nebeskim stvarima ustupila je mesto neobičnoj privrženosti dvobojima u Bulonjskoj šumi. Njene slavne odbrane časti, u kojima je ranila tri starija akademika, dok je ona zadobila samo jednu povredu u desni deo zadnjice, izazvale su različite komentare. Sve ovo je postigla pre nego što je napunila dvadeset godina. U jednom članku u *Sufransu*¹³ napisala je da joj njena karijera nije ostavljala nimalo vremena za detinjstvo.

U sledećoj fazi, popodneva je provodila u biskopima, a večeri u raspravama o pravim vrednostima Gregori Peka, Teba Hantera, Marlona Branda i Frenka Sinatre. Po njenom mišljenju, Merilin Monro je imala i suviše istaknute obline, a Lolobridida je bila previše troma. Otišla je u Rim gde je glumila u tri verzije *Rata i mira* i u dve verzije *Quo vadisa*. Kritike po novinama su je bacile u takvo očajanje da je preobražaj u kraljevsku princezu došao u pravom trenutku. Na tom polju konkurencija nije bila tako velika.

Klotilda je počela da razmišlja o sebi, bar kada su zamenice u pitanju, u množini. Govorila je o našem narodu, našem položaju, našoj dužnosti. Njen prvi kraljevski čin je bio puštanje vode u versajske vodoskoke, posle čega je poželeva da ostvari detaljno razrađen plan koji joj je tako dugo ležao na srcu; ne bi moglo da se kaže da nešto tako nije nikada viđeno. Odredila je jedno područje u blizini Versaja koje će nazvati *Mali koral*. Tu bi bile izgrađene male, drvene kuće, obori, ambari i svratišta. Gvožđe za žigosanje stoke stalno bi bilo u vatri, a neukroćeni ždrepci bi divlje skakali na ograde. U *Mali koral* bi dolazili Roj Rodžers, Alen Led, Hot Gipson, Gari Kuper, sve sami ćutljivi i snažni muškarci. Osećali bi se kao kod kuće u

¹³ patnji (prim. prev.)

Malom koralu . Klotilda bi bila obučena u kožnu suknju i crnu košulju, dok bi im viski nudila iz malih čaša. Ako bi došlo do pucnjave, a to ne može da se izbegne kada se naprasiti muškarci koji ne govore mnogo na jednom mestu, Klotilda bi im zaustavljala krvarenje iz rana. Svojom kraljevskom rukom bi hladila čela bolom izmučenih ali mučaljivih junaka. Bio je to jedini Klotildin plan za blisku budućnost.

U to vreme je počela da spava sa svojim starim plišanim medom. Bila je i ludo zaljubljena u Toda Džonsona.

Klotilda ga je upoznala kod Ambasadora , gde je otišla sa mladim Žoržom od Marina, odnosno grofom od Marina, kome je bilo sedamnaest godina i koji se trudio da deluje ravnodušno. Žorž je savršeno dobro znao da Klotilda zna da je Teb Hanter u Parizu. Takođe je znao, pošto su bili članovi istog kluba, da će se Teb Hanter pojaviti u Ambasadoru tokom večeri.

Tod Džonson je seo pored Klotilde na klupu koja je bila okrenuta ka podijumu za igru. Kada ga je primetila, zastao joj je dah, posmatrala ga je dok joj je srce ubrzano tuklo; na kraju se, uz grmljavinu violina, nagnula prema njemu i rekla: Da li ste Vi Amerikanac?

Naravno.

Onda morate da budete veoma obazrivi. Donosiće Vam flašu za flašom šampanjca ako im ne kažete da prestanu.

Hvala Vam , odgovorio je Tod, ali, već su mi to uradili. Vi ste Francuskinja?

Naravno.

Nisam znao da ovde dolaze i Francuzi , rekao je Tod. Žoržova noga je tako jako udarila Klotildu u članak da joj je lice pocrvenelo od bola.

Posle izvesnog vremena, Tod je rekao: Nadam se da mi nećete zameriti ako budem toliko slobodan da Vam se predstavim. Ja sam Tod Džonson.

Poznati su mi američki običaji , kazala je Klotilda. Bila sam tamo. Mogu li da Vam predstavim grofa od Marina? Sada , okrenula se prema Žoržu, Vi treba da predstavite mene. Tako se to radi u Americi.

Žorž je zakolutao očima. Gospođica Klotilda Heristal , rekao je preko volje.

Ted se prenuo: To ime mi je poznato. Da li ste Vi glumica?

Klotilda je oborila pogled: Ne gospodine, osim ako svi mi pomalo ne glumimo.

To ste tako lepo приметили , kazao je Tod. Vaš engleski je odličan.

Žorž mu se obratio jednoličnim glasom za koji je verovao da je uvredljiv: Da li gospodin možda govori francuski?

Prinstonski francuski , rekao je Tod. Mogu da postavljam pitanja, ali ne razumem šta mi se na njih odgovori. Ipak, polako učim. Sada se mnogo bolje sporazumevam nego pre nekoliko nedelja.

Da li ćete dugo ostati u Parizu?

Ne znam, nisam o tome razmišljao. Smem li da vas ponudim šampanjcem?

Ako obećate da ćete reći kelneru da donese samo jednu flašu. Ne smete da mu dozvolite da Vas vara kao da ste neki Argentinac.

Tako je sve započelo.

Tod Džonson je bio idealan mladi Amerikanac, visok, guste kose, plavih očiju, elegantno obučen, veoma obrazovan, lepog ponašanja i prijatnog glasa. Sreća mu je bila naklonjena i što se tiče porekla. Za njegovog oca, H. V. Džonsona, kralja jaja iz Petalume u Kaliforniji, govorilo se da ima dve stotine trideset miliona belih leghorn kokoški. Mnogo je važnije bilo to što je H. V. Džonson bio siromah koji je svojim radom stvorio ovo pileće carstvo.

Iako je Tod Džonson bio veoma bogat, nije smatrao da se razlikuje od drugih ljudi. Posle šestomesečnog boravka u Evropi, trebalo je da se vrati kući, u Petalumu, i da počne da se bavi pilićima kao najobičniji radnik, da bi postepeno došao do samog vrha i preuzeo posao.

Pošto se samo nekoliko puta sastao sa Klotildom, rekao joj je za svoga oca i carstvo jaja. Ali, ona je bila toliko obuzeta svojom ljubavlju da je jednostavno zaboravila da mu kaže bilo šta o svojoj porodici. Klotilda romansijer, odličan poznavalac ljudske prirode, komunista i princeza, u tom trenutku prestala je da postoji. U dvadesetoj se zaljubila kao neka petnaestogodišnjakinja; uzdisala je i potpuno prestala da jede. Bila je toliko bleđa i odsutna da je gospođa pribegla starom narodnom leku – smestila ju je u postelju, odbijajući i da pomisli na psihijatra. Pomno je lečila njeno telo, a ostavila um da se stara sam o sebi. Kada se postupi na ovakav način, ljudski duh se pokaže veoma otpornim. I dalje ga je volela, ali je počela da razmišlja i o drugim stvarima.

Hiljadu devet stotina i neka godina je bila veoma naporna za američke reklamne agencije. BBD&O su bili do grla u prerađivanju Ustava Sjedinjenih Država, a u isto vreme su ponudili tržištu novo vozilo sa plovcima za terene za golf.

Rikert, Danlop, Hodžson i Felous bi rado prihvatili ovaj posao sa kraljem, ali tek na jesen i ne bi bili u mogućnosti da povuku svoje ključne ljude sa promocije Nudenta, nove paste od koje rastu zubi.

Braća Merkinson su bili zauzeti transatlantskim naftovodom koji je u javnosti bio poznat pod imenom Slavina; cevi prečnika dvadeset četiri inča su po dnu okeana išle od Saudijske Arabije do Nju Džersija, sa plovećim pumpnim stanicama na svakih pedeset milja. Ova stvar ne bi bila ni najmanje komplikovana da se nije umešao senator Banger, demokrata iz Novog

Meksika, koji je postavljao nezgodna pitanja o ispoći u ljudstvu i sredstvima koju su vojska i mornarica pružile jednoj kompaniji u privatnom vlasništvu. Braća Merkinson su najveći deo proleća i leta proveli u Vašingtonu. Da je neka od ovih agencija imala vremena da se posveti kralju Francuske, ceremonija krunisanja bi se glatko obavila.

Ko li je samo smislio takvu predstavu, takvu pompu i sjaj, ali i zbrku krunisanja u Remsu petnaestog jula? Novinski izveštaji su je preneli milionima ljudi širom sveta. Fotografije u boji su preplavile sve listove čiji je tiraž bio veći od dvadeset hiljada.

Na prvoj strani njujorškog *Dejli njuza* objavljen je naslov, ne baš mnogo laskav za francuskog kralja, i to slovima od četiri inča.

Novinari i komentatori iz Amerike su bili u stanju pripravnosti.

Konrad Hilton je iskoristio ovu priliku da otvori Versaj Hilton.

Gotovo svaki francuski aristokrata je unapred prodao pravo na objavljivanje svoje životne priče.

Luela Parsons je preko cele naslovne strane postavila pitanje: Da li Klotilda dolazi u Holivud?

Čitaoci su na unutrašnjim stranama novina mogli da pronađu detaljne izveštaje o velikom danu u Remsu i Parizu; o prepunoj katedrali, o urlanju preprodavaca, o privremenim kioscima u kojima su se prodavali keramika i minijaturne kraljevske kočije, o svetlu koji se gužvao na trgu ispred katedrale i o zakrčenom putu za Rems koji nije takav čak ni na završetku biciklističke trke kroz Francusku. Jedna firma je zaradila bogatstvo prodajući minijaturne giljotine.

Samo krunisanje je predstavljalo pobedu haosa. U poslednjem trenutku je ustanovljeno da nisu obezbeđeni konji za kočiju perova Francuske. Ovaj propust su ispravile pariske klanice, iako su znale da će pojedini delovi Pariza naredna tri dana ostati bez mesa. Mis

Francuske je predstavljala Jovanku Orleanku; stajala je pored prestola sa zastavom u jednoj i isukanim mačem u drugoj ruci, sve dok se nije onesvestila od vrućine i težine oklopa. Tresnula je uz zvuk koji je neodoljivo podsećao na šerpe i lonce koji se kotrljaju po kuhinji, i to dok je kralj polagao zakletvu. Šestorica dečaka koji su služili kod oltara brzo su je oslonili o jedan gotski stub, uz koji je ostala zaboravljena sve do večeri.

Komunisti su, postupajući po navici, napisali na zidu katedrale Napoleone, odlazi kući, ali je ovo nepoznavanje istorije i lepog ponašanja prihvaćeno kao uspela šala.

Krunisanje je završeno u jedanaest sati ujutru. Tada je talas posmatrača žurno krenuo u Pariz zbog svečane povorke koja je trebalo da pođe sa trga Konkord i ide do Trijumfalne kapije. Ova kraljevska procesija je zakazana za dva sata. Počela je u pet.

Prozori koji su gledali na Jelisejska polja bili su rasprodati. Mesto uz ogradu na balkonu plaćalo se i do pet hiljada franaka. Vlasnici merdevina su zaradili toliko da su mogli da se nadaju produžetku odmora na selu za nedelju, ili još i više, dana.

Povorka je bila umetnički uobličena tako da predstavlja prošlost i sadašnjost Francuske. Na pročelju je bila kočija perova Francuske, ukrašena zlatnim lišćem i anđelima, iza nje su traktori vukli topove teške artiljerije, za kojima je išao odred vojnika sa samostrelima, u raskopčanim prslucima i sa kapama ukrašenim perjem, zatim puk dragona sa svetlucavim oklopima za grudi, posle kojih su naišli tenkovi i druga vozila, koje su pratili mladi plemići u oklopima. Bataljon padobranaca naoružanih mašinkama predvodio je kraljeve ministre u svečanim odorama, koje je sledio vod musketara u čipkanim košuljama, pantalonama do kolena, svilenim dokolenicama i cipelama sa visokim potpeticama i velikim metalnim šnalama. Koračali su dostojanstveno, upotrebljavajući cevi svojih musketa kao štapove.

Na začelju je škripala kraljevska kočija. Pipin Četvrti, neudobno umotan u purpurni baršun i hermelin, sa kraljicom koja se jedva videla od krzna, uzvraćao je s istom ljubaznošću na klicanje odanih posmatrača kao i na zvižduke.

Na uglu gde ulica Marinji preseca Jelisejska polja poludeli protivnik monarhije pucao je na kralja, koristeći periskop da bi mogao da nišani iznad glava okupljenog sveta. Ubio je kraljevskog konja. Musketar iz kraljeve pratnje je odvažno presekao amove mrtvog konja i zauzeo njegovo mesto u zaprezi. Kočija je nastavila put.

Zbog odanog služenja svome kralju, ovaj musketar, po imenu Raul de Potoar, zatražio je i dobio doživotno izdržavanje.

Procesija se nastavljala: muzičari, ambasadori, predstavnici udruženja zanatlija, veterani, seljaci u nošnjama od sintetike, lideri partija i frakcija.

Kada je kraljevska kočija najzad došla do Trijumfalne kapije, ulice oko trga Konkord su i dalje bile zakrčene ljudima koji su želeli da se priključe povorcima. Ali, sve ovo je ostalo zabeleženo u sećanju javnosti, kao i u štampi, koja nikada nije posvetila toliku pažnju nekom događaju.

Dok se kraljevska kočija zaustavljala ispred Trijumfalne kapije, kraljica Mari se okrenula prema svome mužu da bi mu nešto rekla, ali je otkrila da je on nestao. Ostavio je svoj kraljevski ogrtač na sedištu i neopaženo se ušunjao u gomilu.

Besna kraljica ga je kasnije pronašla kako sedi na terasi i briše okular teleskopa.

Baš lepo, rekla je. Nikada u životu nisam bila toliko ponižena. Šta će da kaže štampa? Smejaće Vam se ceo svet. Šta će da kažu Englezi? Oh, znam. Neće reći ništa, samo će da gledaju, a u njihovim očima će sasvim jasno moći da se vidi da dobro pamte da je njihova kraljica stajala i sedela trinaest sati, a da nije oti-

šla ni u... Pipine, hoćete li da prestanete da brišete to glupo staklo?

Tišina , mirno je rekao Pipin.

Molim?

Čuli ste, draga moja, rekao sam tišina.

Ne razumem Vas , uzviknula je Mari. Odakle Vam pravo da mi se obraćate na takav način? Šta Vi mislite, ko ste Vi?

Ja sam kralj , kazao je Pipin. Mari je potpuno zaboravila na to. Baš smešno , rekao je. U stvari, ja i jesam kralj. Bilo je toliko očigledno da je to tačno, da je Mari ostala da zaprepašteno zuri u njega.

Da, gospodaru , kazala je i začutala.

Nije lako biti kralj, draga moja , rekao je kao da se izvinjava.

Kralj je koračao po sobi Šarla Martela od jednog do drugog zida.

Ne odgovarate na telefonske pozive , žalio se.

Ne obazirete se na pisma koja Vam šaljem. Pored one Napoleonove biste vidim tri neotvorene poruke koje sam Vam lično poslao po kuriru. Kako to objašnjavate, gospodine?

Nemoj da mi se obraćaš na taj kraljevski način , kazao je ujka Šarl razdražljivo. Više se ni ne usuđujem da izađem na ulicu. Nisam otvorio kapke na prozorima još od krunisanja.

Kojem nisi ni prisustvovao , dodao je kralj.

Kojem se nisam usudio da prisustvujem. Dovedi su me do očajanja. Potomci starog plemstva misle da sam tvoj najprisniji prijatelj. Drago mi je što mogu da im kažem istinu: da te ni ne viđam. Svakoga dana se ispred moje radnje napravi dugačak red. Da li te je neko pratio dovde?

Pratio? Cela svita je pošla sa mnom , rekao je kralj. Poslednjih nedelju dana nisam bio sam ni na

trenutak. Posmatraju me dok se budim. Pomažu mi da se obučem. Stalno su u mojoj spavaćoj sobi. Ne mogu ni u kupatilo bez njih. Dok lomim ljusku na jajetu, njihove usne su čvrsto stisnute. Kada podignem kašiku, njihovi pogledi je prate do mojih usta. I ti misliš da si ti...

Ali, ti si njihovo vlasništvo , kazao je ujka Šarl.

Ti si, dragi moj nećaće, deo svoga naroda i oni imaju neotuđivo pravo na tvoju ličnost.

Još uvek ne mogu sebi da objasnim zašto sam se upustio u ovo , rekao je Pipin. Nisam želeo da se preselim u Versaj. Nisu me ni pitali, jednostavno su me odveli. Da li znaš da je tamo užasna promaja? Kreveti su strašni. Podovi škripe pod nogama. Šta to radiš?

Pravim martini , kazao je ujka Šarl. To sam naučio od jednog mladog Amerikanca, Klotildinog prijatelja. Ima grozan ukus kada ga prvi put probaš, ali što ga više piješ, postaje sve bolji. Ima opojno dejstvo nalik na morfijum. Probaj. Neka te led ne plaši.

Ovo je užasno , rekao je kralj i ispio sadržinu male čaše. Sipaj mi još jedan, hoćeš li? Oblizao je usne.

Nisam ti ni spomenuo da kralj ima i goste, moglo bi da se kaže da su to gosti koji idu uz palatu. Dve stotine plemića živi sa mnom u Versaju.

Pa, imaš sasvim dovoljno mesta za njih.

Soba ima i previše, ali nema ničega drugog. Spavaju na podu, po salonima. Sav nameštaj su spalili u kaminima da bi se ugrijali.

Zar u avgustu?

Versaj bi bio hladan i u paklu , rekao je kralj. Nego, šta je ovo? Osećam ukus džina, ali šta si još stavio unutra?

Vermut. Samo malo vermuta. Kada ova mešavina počne da ti se dopada, to je znak da si popio i više nego što ti treba. Sipaću ti još jednu čašu, gospodaru. Deluješ razdraženo, dete moje.

Razdraženo? Zbog čega ne bih bio razdražen?

Ujače Šarl, siguran sam da negde u Francuskoj postoji i platežno sposobna aristokratija, ali ne i među mojim gostima. Izvukli su se ispod mostova, iz jaraka i tunela metroa i došli pravo u Versaj. Okružen sam onima koji bi, da nisu plemićkog porekla, bili nazvani skitnicama; u najboljem slučaju otmenim skitnicama. Šetaju se parkom kao neki kraljevi. Svaki čas prinose usnama svoje čipkane maramice. Govore jezikom kojim je pisao Kornej. I nemaju ni trunku časti, ujka Šarl. Oni kradu.

Šta hoćeš da kažeš time *oni kradu*?

Ujače, u prečniku od deset milja ne postoji nijedan kokošarnik niti kavez za zečeve koji je bezbedan od njih. Kada mi seljaci dođu sa pritužbama, moji gosti se smeše i odmahuju čipkanim maramicama koje su pokrali po prodavnicama. I zbog toga mi se žale. Sve robne kuće u Parizu su otvorile posebna odeljenja za plemiće, da bi pokušale da zaštite svoje tezge. Bojim se, ujka Šarl. Do mene su stigle glasine da su seljaci počeli da oštire svoje kose.

Pa, moraćeš da modernizuješ svoje kraljevstvo, dragi moj nećaće, i to veoma brzo. Nadam se da razumeš da ono što obični ljudi nazivaju lopovlukom, aristokratija smatra svojim drevnim i neotuđivim pravom. Zar ne misliš da ti je potrebno još jedno piće? Čini mi se da si prilično bled.

Kako si rekao da se to zove?

Martini.

Nešto italijansko?

Nije, kazao je ujka Šarl. Pipine, nemoj da pomisliš da te teram, ali moram da te upozorim da Klotilda dolazi sa svojim novim prijateljem. Ona mala sporedna vrata sam napravio za svoje potrebe. Ako želiš da izađeš a da te niko ne vidi...

Ko je taj prijatelj?

Neki Amerikanac. Mislim da bi mogao da bude zainteresovan za neke crteže.

Ujka Šarl!

Čovek mora da živi od nečega, nećaće. Ja nemam kraljevske prihode. Kada sam ih već pomenuo, ti imaš neke kraljevske prihode, zar ne?

Koliko je meni poznato, nemam, rekao je kralj.

Postoji onaj američki zajam, ali Tajno veće ne dozvoljava ni da se dirne u njega. Znaš, Tajno veće se mnogo ne razlikuje od republičke vlade koju smo donedavno imali.

Zbog čega bi se i razlikovalo? Čine ga isti ljudi. Kao što sam ti rekao, kroz ta mala vrata možeš da izađeš na sporednu ulicu.

Zar ćeš da iskoristiš svoj položaj da bi prevario tog Amerikanca? Ujka Šarl, da li je takva stvar dostojna jednog plemića?

Pa, u stvari jeste, rekao je Šarl Martel. Mi smo je i izmislili. Ja ga ne nagovaram ni na šta. Ako mu se slika dopadne, onda će da je kupi. Samo ću da kažem da je moguće da ju je naslikao Buše. Što da ne? Sve je moguće.

Ali, ti si kraljev ujak! Da prevariš običnog čoveka, i to Amerikanca; to je kao da pucaš na ptice koje stoje na zemlji. Britanci bi na to gledali sa negodovanjem.

Britanci znaju na koji način plemstvo može da se spoji sa profitom. U toj oblasti naša iskustva nisu tako skorašnjeg datuma. Ali, i mi ćemo da naučimo. U međuvremenu, nema ničeg lošeg u tome da se vežbamo na bogatim Amerikancima.

On je bogat?

On je, kako to kažu Amerikanci, *pun ko brod*. Njegov otac je kralj jaja provincije po imenu Petaluma.

Pa, ako ništa drugo, ne kradeš od nižih klasa.

To je tačno, dete moje. U Americi se smatra da neko pripada nižoj klasi samo ako nije platežno sposoban.

Ujka Šarl, ako ćeš da mi napraviš još jedan, kako ih ono zoveš, mislim da ću ostati da upoznam tog princa jaja. Da li je to između njih ozbiljno?

Nadam se da jeste , kazao je ujka Šarl. Njegov otac, kralj H. V. Džonson, ima dve stotine trideset miliona kokošaka.

Blagi bože , rekao je Pipin. Pa, hvala nebesima što Klotilda nije ponovila grešku izvesne engleske princeze koja je svoje srce poklonila običnom čoveku. Hvala, ujka Šarl. Znaš, postaješ pravi stručnjak. Ovaj je još bolji od prethodnog.

Tod Džonson je, po pravu i zakonu, bio kraljevskog porekla isto onoliko koliko i prvi Šarl Martel. Hiljadu devet stotina trideset druge godine ono što se nazivalo velikom depresijom gurnulo je u sigurnu smrt Džonsonovu trgovinu kolonijalnom robom u Petalumi u Kaliforniji. Hiljadu devet stotina trideset treće godine H. V. Džonson, Todov otac, prijavio se za državnu pomoć, posle čega je bio upućen na izgradnju puteva.

H. V. Džonson nije nikada krivio predsednika Huvera zbog gubitka svoje radnje, ali isto tako nikada nije mogao da oprostí predsedniku Ruzveltu što je uveo tako visoke poreze.

Pošto su dobrotvorne organizacije, zbog nedostatka frižidera, delile žive piliće, gospodin Džonson ih je neko vreme držao pre nego što bi ih pojeo. Bio je opčinjen ovim pticama koje su bile izuzetno glupe, ali koje su, i pored toga, mogle da pronađu hranu u malom, korovom obraslom dvorištu iza njegove kuće.

Pune dve godine koje je proveo na izgradnji puteva Henk Džonson nije prestao da razmišlja o pilićima. Kada je umrla njegova baba, ostavljajući mu tri hiljade dolara, odmah je kupio deset hiljada ptica. Ovaj poduhvat se završio tako što je najveći deo živine uginuo od neke bolesti od koje su im kreste potamnele a perje opalo. Ali, Džonson nije bio čovek koji bi oplakivao svoj neuspeh. Nije bilo lako da se zainteresuje za nešto, ali kada bi nečemu posvetio svoju pažnju, bilo je

još teže da odustane. Pisao je Ministarstvu za poljoprivredu tražeći njihovu brošuru o živinarstvu iz koje je saznao sve što mu je bilo potrebno. Pročitao je da pilići predstavljaju luksuz ako ih nemate bar petnaest hiljada, a čak i s ovim brojem možete da doživite neuspeh. Sa stotinu hiljada možete da ostvarite mali profit. Ako ih imate više od pet stotina hiljada, postigli ste nešto.

Nije potrebno da se detaljno ulazi u organizacione planove gospodina Džonsona. Svodili su se na male investicije nekih njegovih suseda i rođaka koje je uspeo da ubedi da ulože kapital u kupovinu prvih dve stotine hiljada pilića. Kada je, sa pola miliona ptica, obezbedio siguran profit, zahvalio im se i vratio pozajmljeni novac uz male kamate. Od tada je H. V. Džonson bio svoj gospodar.

Tod je imao tri godine kada je prvih pola miliona pilića trčalo po malim žičanim kavezima. Već tada je H. V. dobijao vladinu pomoć za ishranu ptica, a prodavao je jaja i pileće meso vojsci i mornarici.

Tod je išao u osnovnu školu u Petalumi. U srednjoj školi je postao član kluba 4H, u kojem je mnogo saznao o kokoškama: o njihovom ponašanju, njihovim bolestima i njihovim navikama. Takođe je naučio da ih se gadi zbog njihove gluposti, njihovog neprijatnog mirisa i nereda koji prave.

Kada je završio srednju školu, više nije bilo potrebe da se i dalje zanima za ptice koje su izgradile porodično bogatstvo, jer je već tada H. V. Džonson imao fabriku. Očišćeni pilići i milioni jaja kotrljali su se po pokretnim trakama. Džonsonova kancelarija je bila daleko od neprijatnog mirisa i pogleda na kokošarnike. Džonsonova kuća se nalazila na jednom lepom brežuljku u najboljoj četvrti grada, a njegova pažnja i energija su mnogo više bile usmerene na cifre nego na beli leghorn. Osnovna jedinica sa kojom je radio više nije bilo jedno pile, već pedeset hiljada pilića. Njegova

firma je postala korporacija čiji su deoničari bili H. V. Džonson, gospođa H. V. Džonsona, Tod Džonson i mlada gospođica Hejzel Džonson, veoma lepa devojka koja je tri puta bila proglašavana za kraljicu jaja na izložbama živine u Petalumi.

Došlo je vreme da se, prema američkim običajima, porodica pretvori u dinastiju.

Kada je Tod otišao na Prinston, imali su sto miliona kokošaka, ako je suditi po deonicama. Ali, ne treba ni da se pomisli da su radili samo sa pilićima. Džonsonova korporacija je prodavala hranu, žicu, kokoške nosilje, inkubatore, hladnjake i celokupnu opremu koju je jedan mali uzgajivač morao da kupi pre nego što krene u susret svome bankrotstvu.

H. V. Džonson je sa dostojanstvom nosio titulu kralja jaja. Iako je bio pravi finansijski magnat, otkupio je svoju staru trgovinu kolonijalnom robom i pretvorio je u muzej. Njegova nasilnost se ispoljavala samo kroz mržnju koju je, sasvim opravdano, osećao prema Demokratskoj partiji. Inače je bio ljubazan, plemenit, dalekovid čovek. Po travnjacima oko njegove rezidencije šetali su se pauni, a imao je i veštačko jezero sa belim patkama.

Tod je pohađao četiri univerziteta: Prinston zbog garderobe, Harvard zbog naglaska, Jejl zbog držanja i Virdžinija univerzitet zbog ponašanja. Sa njih je izašao potpuno spreman za život, poznavao je sve osim umetnosti i stranih zemalja. Ovo prvo je upoznao u Njujorku, gde je zavoleo slobodni džez, a veliko putovanje za vreme restauracije francuske monarhije pobrinulo se za ono drugo.

Prijateljstvo sa Klotildom se razvijalo poput pečurki posle kiše, a cvetalo kao geranijumi u saksijama po pariskim kafeima. Klotilda je veoma pažljivo negovala ovu osetljivu biljku, ne dozvoljavajući joj da luta dalje od Fukea, sa jedne, i hotela Žorž Peti, sa druge strane; u tom krugu Todov izgled, koji su kreirala bra-

ća Bruks, nije izazivao nikakve komentare. Ni princeza nije morala da strahuje da će u tom delu Pariza naići na nekog Francuza.

Vrhunac ove ljubavi se odigrao u Selektu, kada se Tod nagnuo preko stola, odvojio pogled od njenih grudi i, gledajući je pravo u oči, hrapavim glasom rekao: Mala, ti si bomba. Prava bomba!

Klotilda je osetila da je to bila izjava ljubavi. Kada je, posle ovoga, osmotrila svoje lepo zaobljeno telo u velikom ogledalu, promrmljala je za sebe: Ja sam bomba.

Klotilda je ujka Šarlu predstavila svog novog prijatelja kao mogućeg muža, a Šarl ga je prihvatio kao mogućeg kupca.

Možda će Vas zanimati, obratio se Todu, neke slike o kojima se mnogo priča. Upravo su iznete na svetlost dana. Bile su zakopane tokom okupacije.

Ujače, molim Vas! rekla je Klotilda.

Ne razumem se mnogo u slikarstvo, gospodine, kazao je Tod.

Možda ćete da naučite, rekao je Šarl Martel raspoloženo. Kasnije, pošto je telefonirao pariskoj filijali Kreditne banke, kazao je Klotildi: Sviđa mi se taj mladić. Ima nečega u njemu. Moraš da ga dovedeš još koji put.

Obećajte mi da mu nećete prodavati slike, branila je Klotilda svoga prijatelja.

Draga moja, rekao je njen vremešni rođak, diskretno sam se raspitivao. Zar da tog mladića lišim lepote umetničkih dela samo zato što je bogat? Pomisli i sama šta znači dve stotine trideset miliona pilića. Ako pretpostavimo da je približna dužina jednog pileta dvadeset santimetara, to bi bilo, samo da sračunam, četrdeset šest miliona metara, odnosno četrdeset šest hiljada kilometara, što čini povorku pilića koja bi skoro dva puta obuhvatila Zemljinu kuglu oko ekvatora, zamisli to!

Šta bi pilići tražili na ekvatoru? upitala je Klotilda.

Molim? kazao je ujak Šarl. Oh, molim te da ga pozoveš da dođe još neki put da bi mi pokazao kako pravi onaj svoj martini. Čini mi se da nisam sve zapamtio.

Klotilda je bila iznenađena što je zatekla svoga oca u sobi iza crvene zavese u galeriji Martel, ali to nije pokazala. Gospodaru, mogu li da Vam predstavim gospodina Toda Džonsona. Gospodine Džonson, ovo je moj otac pocrvenela je kralj.

Drago mi je što sam Vas upoznao, gospodine Kralj, rekao je Tod.

Ujka Šarl je blago ispravio ovu grešku: Ne, gospodine, on je kralj.

Oprostite, ne razumem, kazao je Tod.

On se ne preziva Kralj. On jeste kralj.

Šalite se, rekao je Tod.

Ne, ne šalim se. Ali, kralj je i veliki demokrat, kazao je ujka Šarl.

Ja sam glasao za demokrate, rekao je Tod. Moj stari, moj otac, bi me ubio da sazna za to. On je Taftov čovek.

Pipin je progovorio prvi put od kada je Klotilda došla: Ispravite me ako grešim, ali čini mi se da sam čuo da je gospodin Taft umro.

To mom ocu ne znači ništa, kazao je Tod. Molim Vas da mi nešto razjasnite. Kakav ste Vi kralj?

Ne razumem, kako to mislite? odgovorio je Pipin.

Mislím kao... Pa, mog oca zovu kralj jaja, Beni Gudmen je kralj svinga, i tako to.

Znate Beni Gudmena? uzviknuo je Pipin.

Pa, ne lično, ali sam jednom sedeo tako blizu njegovog klarineta da mi je prosto probio uši.

To mora da je bilo pravo zadovoljstvo, rekao je kralj. Imam ploču snimljenu u Karnegi Holu.

Ja više volim slobodni džez, kazao je Tod.

Na neki način ste u pravu, rekao je Pipin. Veoma je dobar i mnogo kreativniji, ali, morate priznati, gospodine Jaje, da je Gudmen sada čista klasika, bar onda kada svira po notama.

Odlično govorite, kazao je Tod, za jednog...

Pipin se nasmejao: Da li ste hteli da kažete *kralja*?

Što se toga tiče, rekao je Tod, stvarno se ne šalite sa mnom, gospodine?

Ja sam kralj Francuske, kazao je. Ipak, ne svojom voljom.

Đavola ste kralj!

Đavola nisam!

Kako ste naučili tako da govorite, gospodine?

Već nekoliko godina sam pretplaćen na *Novi ritam*, rekao je Pipin.

Pa, to objašnjava sve. Okrenuo se ka Klotildi.

Mala, oduševio me je.

Ujka Šarl je pročistio grlo. Možda bi gospodin Tod želeo da vidi slike o kojima sam mu govorio. Bile su sklonjene tokom okupacije. Dve se pripisuju Bušeu.

Kako to mislite *pripisuju*? upitao je Tod. Zar nisu potpisane?

Pa, nisu. Ali, boje i potezi četkice nagoveštavaju...

Biću iskren, gospodine, kazao je Tod. Razmišljao sam o tome da kupim neki poklon za oca. Znate, ne bih hteo da se uključim u posao još neko vreme, tako da ću morati da ga nečim odobrovoljim. Mislím da bi neki lep poklon mogao da podmaže moju stvar, mada neće uspjeti da ga prevari. Odmah će mu biti jasno šta želim, ali neće praviti probleme. Nema ništa protiv toga da bude prevaren ako zna šta je u pitanju.

Te slike... počeo je ujka Šarl.

Kazali ste Buše. Čini mi se da se sećam da sam video to ime u jednom umetničkom časopisu. Pretposta-

vimo da kupim Bušea koji nije potpisan. Zna li šta će da se desi? Otac će da dovede nekog eksperta; on ima eksperte za svaku stvar. Ako bi se ispostavilo da je taj Buše lažan, našao bih se u veoma nezgodnom položaju. Prevariti rođenog oca...

Znači, potpis bi rešio sve probleme?

Mnogo bi pomogao, ali ne bi bio dovoljan za mog oca. On nije glup.

Možda bi ipak bilo bolje da pronađemo nešto drugo, rekao je ujka Šarl. Znam gde mogu da nađem odličnog Matisa sa potpisom i jednu veoma dobru Ru-oovu *Glavu žene*. Ali, možda biste više voleli *Pakeno-vo jato*, izuzetno verno naslikano. Ove slike će tek da dostignu pravu vrednost.

Rado bih sve to pogledao, rekao je Tod. Mala mi kaže da niste uspeli da napravite martini.

Nije ni nalik na Vaš.

Možda ga niste dovoljno rashladili. Mek Krindler mi je jednom prilikom rekao da je samo hladan martini, dobar martini. Napraviću Vam jedan. Hoćete li i Vi, gospodine?

Hoću, hvala Vam. Voleo bih da sa Vama popričam o Vašem ocu, kralju.

Kralju jaja?

Baš o njemu. Da li je on već dugo kralj?

Od velike ekonomske krize. Tada je stigao do dna. Bilo je to pre nego što sam se rodio.

Znači da je sam stvorio svoje kraljevstvo, i to veoma brzo?

Moglo bi tako da se kaže, gospodine. Na tom polju ne postoji niko ko bi mogao da ga ugrozi.

Vaš otac drži svu vlast?

Pa, to je korporacija. Imate svu vlast ako držite većinu deonica.

Mladi prijatelju, nadam se da ćete me uskoro posetiti. Želeo bih da porazgovaramo o pravima i dužnostima jednog kralja.

Gde Vi stanujete, gospodine? Mala mi čak ni to nije rekla. Mislio sam da se stidi.

Možda se stvarno i stidi, kazao je kralj. Živim u Versajskoj palati.

Blagi bože, rekao je Tod. Kad moj stari bude čuo za ovo...